STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05202

DER GRINER POPUGAY

Der Tunkeler

Permanent preservation of this book was made possible
by Robin Meadow & Susan North

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער טונקעלער.

דער גרינער פאפוגאי

א זאמלונג פון

מאנאלאגען
סאטירען
און פאראדיען

ווארשא.

געזעצט ביי א. י. האלטער, נאוואליפיע 29

ГРИНЕРЪ ПОПУГАЙ.

Печ. въ тип. Бр. Левинъ-Эпштейнъ, Павья 38.
ВАРШАВА. 1914 г.

אינהאלט:

—o—

מאנאלאגען.

א גט אדער „די סענאטסקע רעשעניע" . . . 3
אין פאטאגראפיע: 1) ביים אדוואקאט . . . 11
2) ביים דאקטאר . . . 16
פעטש 20
מאלינעס 25
נחת פון א זוהן 33
אנ'אלטער בעל-תפלה 36

פאעזיע און גראמען.

משא טעאטער. נאך ביאליק 41
די פרעסע און דער זשורנאליסט . . . 46
א בריעף פון דאטשע. נאך פרוג'ן . . . 49
דער פאעט 52
נאטור 54
דער מאדערנער נביא און דער גראם . . . 56

פאראדיען.

מעשי בראשית. נאך שניאור 58
מאמענט-פאטאגראפיעס. נאך מ. ספעקטאר . . 61
הייאוואטהא 64
אינטערוויו. פון ראובן בריינין . . . 66

וויסענשאפטליכעס.

ציבעלע. נאך ב. פיינענבוים 69
דאס געלעכטער. פון ד"ר מוקדוני . . . 71

מאָנאָלאָגען.

אַ גט אָדער די „סענאַטסקע רעשעניע".

(דערצעהלט פון אַ סמאָלענסקער יודען).

איך בין איצט געקומען צו אייך פרעגען אַנ׳עצה מכח אַ גט... איהר וואונדערט זיך, גאָספּאָדין אַדוואָקאַט: איך, אַנ׳אַלטער יוד, רעד וועגען אַ גט. — זאָלט איהר זיך גאָרנישט וואונדערן, וואָרום דער גט איז טאַקע ניט פאַר מיר און ניט פאַר מיין אַלטע, זאָל לעבען. מיר וועלען שוין אונזער ביסעל יאָהרען ווי עס איז אָבשטופען. דאָ האַנדעלט זיך גאָר וועגען אַ גט פאַר מיין טאָכטער. איך האָב, פערשטעהט איהר מיך, אַ טאָכטער, אַ מיידעל פון אַ יאָהר... וואָס? איהר וואונדערט זיך, ווי קומט אַ מיידעל צו אַ גט? — טאָ זייט־זשע מוחל, גאָספּאָדין אַדוואָקאַט, הערט אויס נאָר איין רגע׳לע, איין מינוטקעלע און עס וועט אייך אַלץ קלאָר ווערען, קלאָר, ווי דער ליכטיגער טאָג, איך וועל אייך ניט לאַנג מאַריך זיין, ווייל איך האָב בעצם פיינט מאַריך צו זיין. עס ליגט ניט אין מיין נאַטור מאַריך צו זיין. ביי מיר, האָב איך ליעב אַ זאַך צו דערצעהלען קורץ און שאַרף און אַ מעשה מיט אַנ׳עק זאָל עס נעהמען.

איז וואו האַלטען מיר, הייסט דאָס? — ביי מיין טאָכטער. איך האָב אַ טאָכטער האָב איך, אַ מיידעל פון אַ יאָהר... צו־וואָס זאָל איך אייך פערלייקענען איהרע יאָהרען, איהר דאַרפט דאָך מיט איהר ניט חתונה האָבען. און טאָמער וועט זיך מאַכען אַ שידוך, וועט איהר דאָך אויך ניט קומען קאַלי מאַכען. על כל פנים צו־וואָס זאָלען מיר זיך נאַרען — אַ מיידעל טאַקע אין די יאָהרען. דערפאַר אָבער אַ געראָטענע מיידעל, אַ געשטודירטע און אַ אינטעליגענטקע. געקאָנטשעט גימנאַזיע מיט אַ גאָלדענעם מעדאַל. הכלל, אַ וואוילע מיידעל. האָבען מיר, פערשטעהט זיך, געזוכט פאַר איהר שידוכים,

איז איהר אָבער קיינער ניט לויטער געווען אין די אויגען. עפּיס פלעגט זיך אין זיי, אין די חתנים, הייסט דאָס, אויסגעפינען אַזעלכע חסרונות, וואָס ניט מיר און ניט אונזער אָבות אַבותינו האָבען זיך אויף אַזעלכע חסרונות פערשטאַנען. איינער, למשל, איז פאַר איהר ניט „אינטערעסנע“. אַ צווייטער איז אַ סקוטשנער. אַ דריטער האָט ניט קיין „אובעזשדעניעס“. אַ פירטער קאָן ניט „ראַסוזשדאַיען“. אַ פינפטער מאַכט אַ שלעכטע „ופעטשאַטלעניע“. און געה טרעף, וואָס איז דאָס פאַר אַ חסרונות אַזעלכע, וואָס צוליעב זיי איז כדאי צו פערזעסען ווערען ביז'ן גרויען צאָפּ אַריין. און טאָמער מאַכט זיך שוין יאָ איינער מיט אַלע מעלות,— האָט ער קיין „פראַוואָזשיטעלסטוואָ“ ניט. וועלען זיי, הייסט דאָס, נעבען מיר שוין ניט קאָנען זיין, ווייל עס איז דאָך אַ בפירוש'ע „סענאַטסקע רעשעניע“, אַז דער זכר, דער מאַן, הייסט דאָס, טאָר ניט וואוינען חוץ לתחום אויף די פראַוועס פון דאָס ווייב. מאַכט זיך אונז אַ דאַנטיסט, אַ חתן שוין מיט פראַוועס,— האָט ער ניט קיין קאַבינעט. און אָהן אַ קאַבינעט, איז פאַרהאַן ווידער אַ מאָל „אַ סענאַטסקע רעשעניע“, אַז אַ דאַנטיסט, וואָס פערנעהמט זיך ניט מיט זיין מלאכה, מוז אַרויסגעשיקט ווערען. און אויסגעבען די טאָכטער פון זיך ווילט זיך עפּיס אויך ניט, פאָרט אַן'איינציגע טאָכטער; פאַרהאַן דען מעהר קינדער ביי מיר?

ויהי היום, אַז מיר זענען שוין גוט אויסגעשטאַנען פון די שידוכים, מיט די שדכנים, מיט בעגעגענישען, זעהענישען, צונויפפיהרענישען און אָבלאָזעגישען, גיט זי מיר מיין טאָכטער אַ זאָג: טאַטע, זאָגט זי, דו ווייסט וואָס? פון די שידוכים איז שוין ביי מיר קיין הארץ ניטאָ. און אַזוי זיצען איז קיין תכלית ניט, שוין גענוג צו זיצען אויף לאַסקאַוועץ ברויט. אַ מעהר גיב מיר אַוועק די עטליכע רובל נדן, וועל איך פאָהרען, וועל איך זעהן אָנקומען ערגיץ אויף קורסען, צי אַקושערסטווע, צי ציינהן-דאָקטעריי. וועל איך, זאָגט זי, קומען צו אַ ציעל, און דאַן, וועט זיך מאַכען אַ שידוך, איז מה טוב, אלא—ניט, בין איך מיר אַ מענש אַ „סאַמאָסטאָיאַטעלנער“... אַזוי זאָגט זי צו מיר מיין טאָכטער. און ביי מיר, הערט איהר, איז די זאַך גאָרניט געווען אָבגעפרעגט. לויף איך אין באַנק און נעהם אַרויס דאָס ביסעל נדן און צעהל איהר אָב איינס אין איינס

זעקס הונדערטער במזומנים, און ריכט זי אויס אין א גוטער שעה, אין א מזל'דיגער שעה, וואוהין מיינט איהר? — טאקע אין סאמע חארקאוו אריין.

געקומען קיין חארקאוו... וויל זי דאך, מסתמא, אריינגעהן אין די קורסען, זאגט מען איהר: לא, דאס ניט. ניט, חס ושלום, ווייל זי איז ניט גוט אויסגעשטודירט, אדער עס פעהלט איהר עפיס צו די „נאאוקעס", חס וחלילה. אדרבה, אויסגעהאלטען דעם עקזאמען לעילא ולעילא. וואס דען? עס פעהלען איהר פראוועס, מיינע פראוועס טויגען איהר דארטען ניט. על כל פנים פראשעניעס אהין, פראשעניעס אהער, זוכט, פארעט, טאמער אולי ירחם — ניין, ניטא קיין פראוועס.

לאזען מיר איבער, ווי מען דערצעהלט אין די מעשיות, די בת מלכה, מיין טאכטער, הייסט עס, און וועל אייך דערצעהלען פון א בן־מלך: ניט וויים פון חארקאוו איז פארהאן א קליין שטעדטיל צירע־באמירע... הא? איהר פרעגט, וואס האט דאס פאר א שייכות צום גט? וועט איהר באלד זעהן, אז עס האט יא א שייכות. איך וועל אייך ניט לאנג מאריך זיין. ווייל איך האב בעצם פיינט מאריך צו זיין. עס איז ניט אין מיין נאטור מאריך צו זיין...

איז וואו האלטען מיר, הייסט דאס? ביי צירע־באמירע. פארהאן א שטעדטיל, הייסט זי צירע־באמירע. טאקע חארקאווער גובערניע. אין דעם דאזיגען שטעדטיל וואוינט א יוד א גרויש מיט'ן נאמען בערציק פאמפוש. אט דער דאזיגער בערציק פאמפוש איז געוועזען אמאל מיינער א שותף, ווען איך האב נאך געהאנדעלט מיט זשוראווינעס. א שווערער מענש, אנ'איינגעגעסענע בריאה, איז אט דער בערציק פאמפוש און קארג איז ער, ווי איך ווייס אליין ניט וואס. פאר א קאפיקע וועט ער זיך הענגען. זענען מיר, פערשטעהט זיך, זיך פונאנדערגעגאנגען, געווארען אוים שותפים. חס ושלום, ניט געקריגט זיך. ער טענה'ט אפילו, אז איך האב ביי איהם פערנומען דריי הונדערט רובל. נאר, אזוי פיעל שמיץ גיט מען איהם, וויפיעל רובל ער איז מיר שולדיג געבליבען. נאר גוטע פריינד זענען מיר דאך פונדעסטוועגען געבליבען. פערווארפען זיך אפט איינם דעם אנדערען מיט א בריוועל וועגען מסחר, דאס, יענץ.

ויהי היום דערהער איך, אַז מײַן טאָכטער איז אַוועק קײַן צירע־באַמירע און האָט חתונה געהאַט אָט מיט דעם בערציק פּאַמפּוש. לכתחילה איז די מעשה מיר אַ ביסעל פּריקרע געווען. ווי קומט דאָס מײַן טאָכטער זאָל חתונה האָבען פאַר בערציק פּאַמפּוש. אַז מײַנע איז גאָר טע־ט־טע, די אויבערשטע פון שטײַסעל און ער איז, זאָל ער מיר מוחל זײַן, אַנ'עט, ווײַס איך, אַ נידעריגע בריאה. און טיעף אין האַרצען טהוט מיר אַ ביסעל הנאָה: ברוך שפּטרני. חתונה געמאַכט אַ טאָכטער. אַז איהר איז ליעב, איז מיר ניחא. וואָס אָבער לאָזט זיך אוים? אַז די גאַנצע מעשה איז גאָר אַ פערשטעלטע מעשה, און די גאַנצע חתונה איז גאָר ניט קײַן חתונה. וואָס דען איז עס? אַ „פיקטיװנער בראַק". דאָס הײַסט: אַ חתונה איז דאָס, נאָר אויף צו כלומר'שט. פאַר פופציג רובל, הײַסט דאָס, האָט אָט דער בערציק פּאַמפּוש חתונה געהאַט מיט מײַן טאָכטער, בכדי מײַן טאָכטער זאָל קאָנען נהנה זײַן פון זײַנע פּראַוועס און קאָנען זיצען אין כאַרקאָוו אויף די קורסען.

אָבגעפּראַוועט די כלומר'שדיגע חתונה אין צירע־באַמירע פאָהרט מײַן טאָכטער קײַן כאַרקאָוו און געהט גלײַך אין קלאַס, וואו מען לערנט זיך אויף די קורסען, און ווײַזט די אַלע פּאַפּירען: אַזוי און אַזוי; זי איז שוין כשר וישר, ווײַל עס איז דאָך אַ בפירוש'ע סענאַטסקע רעשעניע, אַז אויב ער, דער „מוזטשינע", האָט פּראַוועס, האָט די „זשענשטשינע", זײַן ווײַב, הײַסט דאָס, אויך פּראַוועס. נאָר באשר בכן, עס איז דאָ נאָך אַ סענאַטסקע רעשעניע, אַז אויב די ווײַב וויל געניסען פון מאַנס פּראַוועס, מוז זי וואוינען מיט איהם צוזאַמען. איז זיך מײַן טאָכטער ניט פויל און שרײַבט אוים איהר בעריצקע פּאַמפּוש אויף איהרע הוצאות גלײַך קײַן כאַרקאָוו אַרײַן.

אָנגעפאָהרען בערציק פּאַמפּוש קײַן כאַרקאָוו — איז מען זיי ביידען משלח, אי מײַן טאָכטער, אי דעם בעל־דבר פון די פּראַוועס אַלײַן. באשר בכן, עס איז דאָ ערגיץ אַנ'אַלטע סענאַטסקע רעשעניע, אַז זײַנע פּראַוועס גילטען נאָר פאַר זײַן שטעדטיל צירע־באַמירע, העכסטענס פאַר זײַן אויעזד, אָבער אין דער גובערניע — איז לא מיט אַ לאַנגע „ך".

דערהערט פון אַזעלכע ספּעקולאַציעס און קאָבדרעהעניש ען,

קלאפ איך איהר א דעפעש, אז זי זאל למ"ה תיכף ומיד קומען אהיים, קיין סמאלענסק, היינסט דאס, און א סוף צו די סענאטסקע רעשעניעס מיט אלע איבעריגע משולחת'ן. מילא, געקומען. א שמחה. א גאסט. נאך ניט צייט געהאט אבגעבען איהר שלום־עליכם; אנקוקען זיך אויף איהר; אויספרעגען, וואס זי מאכט נאך אזא לאנגען חבוט־הקבר, נע־ונד'עניש, וואלגערניש ערגיץ און אויסרייסעניש, — ערשט, ויבוא המן — דער פריסטאוו איז דא. וואס איז? — באשר, בכן, ס'איז דא א סענאטסקע רעשעניע: היות, ווי מיין טאכטער איז דאך שוין אנ'אויסגעגעבענע טאכטער (א גדולה דער באבען!), האט זי דאך א מאן. געהט זי אריין אין דעם רשות פון דעם מאן און לעבט אויף די פראוועס פון איהר מאן, און האט מיט די עלטערן כלל וכלל ניט צו טהון, און אויב די עלטערן האבען נאך א שטיקעל „פראוואזשיטעלסטווא", האט זי עס לגמרי פערלארען. לכן? לכן וויל ער, דער פריסטאוו, הייסט עס, אז מיין טאכטער זאל פערקעהרען די „האלאבליעס" און אבטראגען זיך מיט גוטען צו איהר בעשערטען קיין ציררע־באמירע, אויב ניט, וועט מען זי מחילה משלח זיין מיט'ן „עטאפנעם פאריאדקאם". כ'מיין, קיין לאנגע מחוקות קאן מען דא ניט מאכען. איך אליין מיט מיינע פראוועס האלט זיך קוים אויף א האהר. פערשטעהט זיך, אז נאך אין יענעם מעת־לעת האב איך זי אויסגעריכט צוריק אין ציררע־באמירע צו בערציק פאמפוש.

געה איך ארום אהן א קאפ. עס פלאצט מיר דער מוח: גוואלד, וואס טהוט מען! ווי ראטעוועט מען מיין איין־איינציגע טאכטער פון כף־הקלע! גאט די נשמה שולדיג. אנ'איין־איינציגע קינד און פערשיקט ערגיץ אין אויסרייסעניש. עלענד; פרעמד; נאך ערגער ווי אין סיביר. און ווער ווייסט ווען וועט דאס נעהמען א סוף צו די צרות... פאל איך אויף אנ'עצה: גט'ן זיך. גט'ן זיך מיט דעם בערציק פאמפוש... און דא הויבט זיך ערשט אן די רעכטע חתונה. ס'איז גרינג צו זאגען: נעהמען גט ביי בערציק פאמפוש די איינגעגעסענע בריאה.

על כל פנים, מען מוז אליין בכבודי ובעצמי מאכען די נסיעה קיין ציררע־באמירע. זאל ער אזוי לעבען, דער בערציק פאמפוש, ווי איך האב גאר צייט צו פאהרען, אויב איך קאן

גאָר אָבגעריסען זיך פֿון שטוב אַפּילו אויף אַ טאָג. אַז סך־הכּל, ווי איהר ווייסט, האָב איך קיין איבעריגע קינדער ניט, און איבערלאָזען די גאַנצע שטוב אויף מיין אַלטע, איז, פּשוט, אַ צער־בעלי־חיים. נאָר — אַ ברירה האָב איך. מען קאָן דאָך ניט איבערלאָזען אַ קינד פֿערפֿאַלען ווערען און חושכ'ן אין כּף־הקלע אויפ'ן דעק. קום איך אין ציריע־באַמירע, שוואַרץ דעם פּנים און הויב אָן עסק'ן מכּח אַ גט. ערשט כּך־הוה: מיין פֿויגעל איז אַ בעלן צו בעטען צוויי הונדערט קאַרבען, ניט ווייניגער אַ פּרוטה. אַ קיצור, וואָס זאָל איך אייך דאָ מאריך זיין, אַז איך האָב בעצם פֿיינט מאריך זיין. עס ליגט ניט אין מיין נאַטור מאריך צו זיין.

הכּלל, איז וואו האַלטען מיר? יאָ, האָט זיך דאָס אָנגעהויבען אַ ריידעניש, אַ לויפֿעניש, אַ באָטעניש, אַ דינגעניש, געזעצט מענשען, בוררים, דינים, רבנים. אַ דאַנק גאָט, ווי עס איז דורכגעקומען: אַ העלפֿט. הונדערט קאַרבען, הייסט דאָס. אָבגעצאָהלט דעם הונדערטער, אַרויסגענומען דעם גט, חאַפּ איך מיין טאָכטער — מיידעל — ווייבעל — גרושה און מאַרש אַהיים, אַהיים, אַהיים!...

אַ שמחה, אַ גדולה. אויסגעלייזט געוואָרען פֿון תּפיסה. אַנ'אמת'ער תּחית־המתים. על כּל פּנים, מיין טאָכטער האָט זיך ערשט אָבגעלעבט, געקומען צו זיך אַ ביסעל. גאָר גוט. האָבען מיר דאָך אָבער אַ סענאַט, וואָס זיצט און שרייבט „סענאַטסקע רעשעניעס“ פֿון אונזערט וועגען, — לאָזט ער אַרויס אַ שפּאָגעל נייע „סענאַטסקע רעשעניע“ כּהאי לישנא: אַ נקבה, וואָס לעבט אויף דעם מאַנס פּראַוועס, איז חאָטש זי האָט זיך מיט'ן מאַן שוין געגט, בלייבט זי ווייטער לעבען אויף די זעלבע פּראַוועס... דאַכט זיך גאָר פֿיין? וואָס אָבער לאָזט זיך אויס פֿאַר אונז? פֿאַר מיר און מיין טאָכטער? — אַ שחיטה! מיין טאָכטער בלייבט צוריק ביי די פּראַוועס פֿון איהר גע'גט'ן בערציק פּאַמפּוש. און חאָטש דער גט האָט אונז אָבגעקאָסט בלוט און אייטער — איז דאָס אַליין אַרויסגעוואָרפֿען. און חדש ימינו כּקדם — נעהם צוריק דעם קלומיק, טאָכטער, און היידאַ צוריק קיין ציריע־באַמירע צו דיין גע'גט'ן בערציק פּאַמפּוש.

דברים בטלים. איך וועל דאָך זי צוריק קיין ציריע־

באַמירע ניט לאָזען. עס מעג מיר אָבקאָסטען מי יודע וויפיעל. זי איז דאָך עפּיס מיינע אַנ'איינציגע טאָכטער און איך בין דאָך איהר לייבליכער טאַטע, וואָס, ניט? דאַרף מען ווייטער זוכען אַנ'עצה. און אַנ'עצה איז פאַרהאַן. דהיינו: נאָכאַמאָל חתונה האָבען און דוקא מיט נאָך איינעם און דוקא וואָס האָט פּראַוועס און דוקא אין סמאָלענסק גופא, נעבען מיר, הייסט עס...

פערשטעהט זיך, אַז פון אַנ'אמת'ן שידוך איז ניטאָ איצט וואָס צו ריידען. מיין טאָכטער איז שוין אַ ביסעל אָבגעבליאַקעוועט. דער נדן איז שוין אויך כמעט ווי צופלאָכטען, בלייבט ווידער חתונה האָבען אויף צו'כלומר'שט, ווייטער אַ „פיקטיוונעם בראַק", הייסט דאָס. און מיט וועמען? וועט איהר הערען.

איהר קענט דאָך, מסתמא, ביי אונז אין סמאָלענסק דעם אַלטען יאָזשע מלאך-הדומה, דעם אויפזעהער אין באָגאַדעלניע? ניין? אָט דער הויכער מיט די אויסגעקראָכענע וואָנסעס, מיינער אַ שטיקעל בעקאַנטער. אַ יוד אַנ'אַלמן שוין אַ יאָהר פופצעהן. איין מאָל אין מנין, שטעה איך און דאַווען, פאַלט מיר איין, אַז אָט דער יאָזשע מלאך-דומה וואָלט געווען דער גלייכער זיווג פאַר מיין טאָכטער. מאַך איך מיט איהם גלייך אַ שמועס אַזוי און אַזוי — עס געהט! שטעלען מיר אָב אַ חופּה. אַ פאַלשע חופּה, פערשטעהט זיך, און דער חתן קעהרט אַריין אַ גוטע ביסעל משקה. מזל-טוב! מזל-טוב! אַ גליק האָט מיר געטראָפען! שוין צוויי מאָל אויסגעגעבען אַ טאָכטער; דעם נדן באַלד צוטרענצעלט און קיין טאָלק איז אַלץ ניטאָ. צוויי איידעמס האָב איך און מיין טאָכטער בלייבט זיצען אַ מויד ביים טאַטען אויפ'ן האַלז. נאָר כ'מיין, אַלץ בעסער, ווי מיין טאָכטער זאָל זיך וואַלגערן ערגיץ אין דער פרעמד, אין ציריך-באַמירע, איצט וועט זי חאָטש זיצען אין איהר אייגענע שטאָדט, נעבען איהרע עלטערן, און ווייטער — וואָס גאָט וועט געבען, דאָס וועט זיין.

און דאָ ערשט הויבט זיך אָן אַ נייער פעקיל צרות. דער מלאך-הדומה איז צוגעשטאַנען צו אונז און גראָבט און שלעפּט און נאָגט און זויגט היינט געלד, מאָרגען בראָנפען און איז אַ גאַנצער מחותן געוואָרען ביי אונז אין שטוב, אַ פּאַני-בראַט געוואָרען מיט מיין טאָכטער; אַז מיר דערזעהען איהם, דעם רוצח,

ווערט אונז דאָס בלוט פֿערקיהלט, איצט, גאָספּאָדין אַדוואָקאַט, פֿרעגט זיך וואָס טהוט מען?

האַ? וואָס זאָגט איהר? גט'ן זיך? געוויס! ווייסט איהר אָבער, אַ שטייגער, וויפֿיעל אַזאַ באַנדיט קאָן נאָך אַ בעט טהון פֿאַר'ן גט? אָבגילטען וועלען מיר איהם דאַרפֿען. בדיל־הדל ווערען דורך איהם. נעהמען אַ טאָרבע און, שונאי ציון, איבער די הייזער אַוועקגעהן...

ווי? קיין געלד ניט געבען, זאָגט איהר? ניט לאָזען זיך? — איז ווייטער שלעכט. נעהמט ער, זאָגט ער, זיין פּעקיל און פֿאָהרט אַוועק וואו די אויגען וועלען איהם טראָגען. ער וועט, זאָגט ער, זיין שטעדטיל אומעטום בעשטעהן, די פּראַוועס איז ביי איהם... זאָל ער פֿאָהרען, זאָגט איהר? הערסטו, איז דאָך פֿאַרהאַן אַ סענאַטסקע רעשעניע: אַ ווייב, וואָס וואוינט אויף דעם מאַנס פּראַוועס, מוז זיך געפֿינען שטענדיג נעבען איהם און וואוהין ער פֿאָהרט, מוז זי מיטפֿאָהרען. ווי אין פּסוק שטעהט: באשר תלך — אלך... און וואָס וועל איך דעמאָלט אויספֿיהרען? איז ניט אין צירע־באַכירע, וועט זי, מיין טאָכטער, דאַרפֿען פֿאָהרען ערגיץ אין אַנ'אַנדער האָצע־פּלאָץ; איז ניט מיט יענעם שלים־מזל — בערציק פּאַמפּוש, איז מיט אַנ'אַנדער שלאַק, יאָזשע מלאך־הדומה... הערט איהר, גאָספּאָדין אַדוואָקאַט, איך האָב שוין דעם קאָפּ פֿערלוירען. צייטענווייז פֿערגעהט מיר אַזוי וויט, אַז איך וואָלט, דאַכט זיך, פֿערזעצט אַלץ, ביז אַ שניר־על, אַבי מאַכען אַנ'עק צו די צרות!... איז אָבער די קשיא: וואָס פֿערזעצט מען? די מאַיאָנטקעס מיינע? צי די פּאָדריאַדען מיינע די גרויסע? עס איז מיר געקומען, הערט איהר, פֿון בריק אין וואַסער. ס'איז אַזוי שלעכט און אַזוי שלעכט. נו, זייט מיר געזונד, גאָספּאָדין אַדוואָקאַט, איך זעה, איהר זענט היינט עפּיס ניט גוט אויפֿגעלעגט צו האָבען מיט מיר דעם ריכטיגען ישוב־הדעת... איהר זענט עפּיס ניט מיט אַלעמען... איה"ש, אַנ'אַנדערס מאָל וועל איך אַריינקומען, אַנ'אַנדערס מאָל...

אין פאָטאָגראַפיע.

I.

ביי'ם אַדוואָקאַט.

איך האָב איהם דעם קאָפּ צושפּאָלטען, דעם מוח געפּלעט, די מאַשינע צובראָכען, געווים. ווער קען דאָס לייקענען? נאָר אַז איך הויב מיך אָן צו דערמאָהנען אויף דער גאַנצער מעשה, ווי אַזוי דאָס איז געווען, — מיין איך, אַז דאָס איז אַ חלום; וואָרום ווי קום איך גאָר אויפצוהויבען אַ האַנד אויף יענעם, אַז איך טשעפּע גאָר נישט קיין פליעג אויפ'ן וואַנד. און אַז איך דערזעה בלוט, ווער איך אַ פערציטערטער. ווי זשע איז דאָס פאָרט געשעהן, פרעגט איהר, אסור אויב איך ווייס. אַ בייזע שעה איז דאָס געווען, אַ פער־זעהעניש, אַ פערבלענדעניש אָדער אַ קליפּה ר"ל האָט זיך אין מיר אַריינגעחאַפּט, נישט אַנדערש. אַז איך ווייס גאָר נישט, פאַני אַד־וואָקאַט, וואָס איך זאָל טענה'ן אין סוד און מיט וואָס איהר קענט מיך פערענטפערן. אַדרבה, לאָמיר זיך גוט אַריינטראַכטען אין דעם ענין, ווי אַזוי איז דאָס פאָרגעקומען, טאָמער וועט איהר פאָרט געפינען אויף מיר אַ שטיקעל זכות. איך ווייס? איהר זענט דאָך אויף דעם אַ אַדוואָקאַט! טאָ הערט מיך טאַקי אויס. איך וועל אייך אויסדערצעהלען אַלץ „פּאָדראָבנע".

געשעהן איז עס, ווי איהר ווייסט שוין, אום היינטיגען חול־המועד פסח. נו אַ פסח! אַז עס איז בעשערט אַ פערשטערעניש, איז דאָך נישט שייך. טאָמער וואָלט איך אום יום־טוב זיך אַ ביסעל אויסגערוהט. וואָרום, עס פּאַסט צו זאָגען, אַ גאַנץ יאָהר איז מען דאָך ווי דער רשע אין גיהינום, פערהאַוועט, צוטראָגען. מען וואַרט אויף דעם יום־טוב ווי אַ גוטער איד אויף משיח'ן. היינט ביז וואַנען מען טראָגט איהם דעם פסח אין שטוב אַריין, ווערט מען דאָך גוט

פערשווארצט און אויסגעריכען. האפט מען, ווארט מען: דער יום=
טוב וועט קומען, וועט מען די ביינער צונויפקלייבען. צו=זיך קומען,
דעם אטהעם אבחאפען... און וואס טהוט גאט? בעשאפט ער א פא=
טאגראפיע מיט א פאטאגראפטשיק, מיט ספאקטיוועס, מיט קאר=
טעס, מיט מאשינעס, מיט פאטרעטשיקעס און מיט די אלע איבע=
ריגע אנשיקענישען... וועט איהר דאך פרעגען: וואס האט דאס
מיט מיר צו טהון? האב איך אבער א ווייב, זאל געזונד זיין, מיט
טעכטער, מיט א זוהן אין אמעריקא, וואס שיקט מיר אלע מאנטאג
און דאנערשטאג זיינע קארטעס, אדער ווי ער רופט דאס דארטען
אין אמעריקא—פיקטשעס, און וויל נישט אנדערש אז איך זאל איהם
אויך למ"ה מיינס א פיקטשע שיקען; איז טהוען זיי אלע און טא=
טשען מיר און גריזשען און טרענען מיר די אדערען, איין מאל פאר
אלע מאל, איך זאל געהן צום פאטאגראפטשיק און אראבנעהמען
זיך אויף א קארטע.

מילא, פון פרומקייט איז דאך שוין אבגערעדט. ווער קוקט
היינט אויף דעם? אמאל, געוועהנליך, איז אבפאטאגראפירען זיך
געוועזן ווי האלב גע'שמד'ט, נאך ערגער ווי גע'שמד'ט. און אזא
יאהר מיר, ווי זיי זענען געוועזן גערעכט, ווארום זיי האבען גאנץ
גוט געוואוסט, אז קיין גוטס וועט דערפון נישט ארויס. והראיה,
איהר זעהט דאך, דארף איך איצט האבען צו טהון מיט אדוואקא=
טען, סוד'ען און משפט'ען זיך און פערשווארצט ווערען און ווער
ווייס צי איך וועל אין אסטראג נישט זיצען, מעהר פאסט מיר שוין
גארנישט צו די עלטערע יאהרען, — און אלץ איבער דער פער=
שאלטענער פאטאגראפיע.

מילא, האבען זיי, הייסט דאס, די ווייב מיט די קינדער, ביי
מיר גע'פועל'ט. איז ווען, א שטייגער, געהט מען אין פאטאגראפיע
אריין? עס פערשטעהט זיך, אז נישט אין מיטען יאהר און נישט
אין אמיטען מיטוואך. על=כל=פנים, בין איך דאך נאך נישט חסר
דעה, אדער ח"ו פון זינען געריהרט, אז איך זאל מיר אין מיטען וואך
געהן אויסטראצלען און אויספוצען זיך אין בגדי שבת ויום=טוב און לא=
זען זיך איבער'ן שטעדטעל אויף אלעמענס ביי וואונדער. איהר פער=
שטעהט דאך, וואס פאר א פנים, א שטייגער, איך וואלט האבען ביי
לייטען און ביי זיך אליין. און ווער רעדט, אום שבת,—וועל איך דאך
אודאי נישט געהן. על=כל=פנים איז דאך נאך אזוי וויט נישט גע=

קומען, אז איך זאל צוליעב דעם מחלל=שבת זיין. אז נישט דער=
הארען וועט דער פאטאגראפטשיק מיט דער פאטאגראפיע אינ=
איינעם.

האבען מיר, הייסט דאס, אבגעלעגט דאס אראבנעהמען זיך
אויף חול=המועד פסח. ראשית איז דער יום=טוב אום חול=המועד
אביסעל וואכעדיג, אנגעטהון איז מען יום=טוב'דיג. דער קאפ איז, ווי
זאגט איהר, אויך רוהיגער, מעהר אויפגעלעגט פאר אזעלכע שטות'ע=
רייען... געהען מיר. געקומען אין פאטאגראפיע אריין, פיהרט מען
מיך אין א הייזעל פון דורכאוים פענסטער, פערהאנגען מיט אלערליי
פארהאנקעם; הייגט מאשינעס מיט פרוזשינעס, מיט אלערליי דאר=
טען מכשירים. ער, דער פאטאגראפטשיק, זעצט מיך אוועק אויף
א שטוהל, די פאטילניצע מיינע פערדוקט ער הינטער אזא מין סארט
אייזערנע מאכערייקע... איך בין נישט פויל און גיעב איהם טאקי
באלד אויפ'ן ארט א פרעג: זאגט מיר, זאג איך, פאני פאטאגראפ=
טשיק, וועט דאס טאקי שטארק וועה טהון? און וואס פאר א וועה=
טאג אנ'ערך דאס וועט זיין? צי, למשל, ווי מען גיעט א שטאך מיט
א נאדעל, אדער, ר"ל, ווי מען רייסט ארויס א צאהן? נישט קשה—
זאג איך איהם — איהר מעגט מיר זאגען דעם גאנצען אמת. איך
האב מיר שוין איינמאל געמאכט א הארץ. עלהיי, זאג איך, זאל דוכ=
טען — א רעפעראציע. ענטפערט ער מיר: גארנישט מיט גארנישט.
נאר באלד גלויב איך איהם! אז דער שכל איז מחייב, אז עס מוז
וועה טהון. דען ווי באלד דער כח פון פנים ווערט אבגעקלאפט
אויף א גלאז, וואס האט א מאגנעט, און עס ווערט דערפון א „טיען"
און פון דעם „טיען" ווערט דערנאך א קארטע, — טא מוז דאך דאס
וועה טהון? — הא? וואס זאגט איהר, נישט אזוי?

מילא, זיץ איך אין געהאקטע וואונדען, און ער, דער פאטא=
גראפטשיק, לויפט און שפרינגט ארום מיר ווי א פערסמ'טע מויז;
שמייעט מיט א שטעקען אין האנד. פערקאטשעט א פארהאנקע ארויף,
א פארהאנקע אראב און אין מיטען ווערט ער גאר נעלם און בע=
האלט זיך הינטער א קאלדרע. פונקט ווי ער וואלט מיט מיר שפיע=
לען אין בעהעלטעניש; קוקט אויף מיר פון א שפאקטיוו. און ווידער
אמאל געלאפען, געשמייעט, געטאנצט און געסאפעט און אלץ עפעס
אזעלכע אנגעשוואלענע, אנגעדראלענע דבורים און שפרוך=ווערטער
אזוינע, וואס מען דארף האבען א קאפ פון א דייטשע זיי צו געדענ=

קען: יעסטעסטוועגע—שרייט ער—יעסטעסטוועגע! פאזשאלעסטווע, יעסטעסטוועגע! גלאוונאיע אין א פאטאגראפיע—זאגט ער—דארף מען זיצען יעסטעסטוועגע! איהר ווייסט אפשר, פאני אדוואקאט, וואס הייסט דאס זיצען יעסטעסטוועגע? איך ווייס ווי מען זיצט אויף טערקיש— די פים אונטער זיך. אבער וואס הייסט דאס זיצען יעסטעסטוועגע? און פרעגען איז דאך נישט שייך, ווארום ריידען איז חיות נישט זיכער! און ער שרייט אלץ יעסטעסטוועגע און יעסטע-סטוועגע!... וואט טאק!... וואט טאק!... דעם קאפ אויף א זייט... אט אזוי, אט אזוי... נאך אביסעל, נאך אביסעל... די האלז ציהט אויס... נאך... נאך... וואט טאק... יעסטעסטוועגע!...

איצט—זאגט ער — מאכט א פרעהליכע וויראזשעניע... שמיי-כעלט... שמייכעלט... ס'איז גרינג צו זאגען: שמייכעלט, אז מיר איז א מינוט צו חלש'ען און א שמעק טאבאק ווילט זיך — אז איך שטארב. נאר א ברירה האב איך! און איך שמייכעל פונקט ווי די גאנצע וועלט איז מיר ליעב און מיין לעבען איז מיר זיס ווי א פאטעקע-האניג. געפעלט איהם ווייטער נישט. ניין — זאגט ער — סעריאזנע!... א סעריאזנע וויראזשעניע האט מעהר „וויד"... די ברעמען הויבט אויף... העכער, העכער... א, א, אט אזוי!... עס וואלט געווען גוט, זאגט ער, ווען איהר מאכט נאך א פאר קנייטשען אויפ'ן שטערען... א, קנייטשען — זאג איך — קען איך אייך מאכען וויפיעל איהר ווילט נאר אליין. אויף קנייטשען דעם שטערען — זאג איך — בין איך גאר א גרויסער מאדים. רעדט נישט, שרייט ער — נאר נישט גערעדט! פאזשאלעסטווע נישט רעדט!... אלא וואס דען? דער נאז געפעלט איהם נישט. מיין נאז — זאגט ער — איז צו גרויס. עס האט נישט די ריכ-טיגע פאנאראמע... איהר פערשטעהט? ביז אהער האב איך געמיינט, אז א נאז קען האבען א בראדאווקע, א הויקער, א זוי-מער-שפרינגעל, א לישאיע, א גריבעל וכדומה. אבער א נאז מיט א פאנאראמע — דאס הער איך דאס ערשטע מאל... פרובט — זאגט ער — דעם נאז א ביסעל אריינשלעפען אין זיך... אטהעמט צו זיך, אין זיך... שמעקט... שטארקער... א, א, א!... און איך אטהעם, און דישע, און שמעק און הער אויפ'ן קיך פרעגעלט זיך פסח'דיגע חרעמזלעך, פאלירטשיקעס, מאנטעלעפייטשיקעס, פאמפוש-קעס. עס פערגעהט אין קאפ... ניין — זאגט ער — דער נאז ווערט

ניט קלענער. כ׳וועל מוזען אויף איהם דערנאָך אַוועקלעגען אַ רעטוש... וואָס איז דאָס אַזוינס אַ רעטוש? און וואָס אַזוינס קלייבט ער זיך אַרויפלעגען ביי מיר אויפ׳ן נאָז? — ווייס איך נישט. נאָר פערשטעהן, פערשטעה איך, אַז מיט מיין נאָז האַלט ער נישט פרעהליך. און אין האַרצען גיב איך אַ נדר, אַז ווען איך וועל אי״ה פון זיינע הענד אַרויס בשלום מיט אַ גאַנצען נאָז, — וועל איך גומל בענשען.

נו, איצט, זאָגט ער, קוקט אַהער!... אַהער! נישט עפענט אַזוי פונאַנדער די אויגען. פערזשמורעט זיי. אָט אַזוי... וואָט טאַק!... נו, קוקט אויף מיר. ווינאָוואַט! קוקט אויף מיין שטע־רען! ווינאָוואַט, קוקט, קוקט אויף מיין פינגער... איך וועל צעה־לען ביז צעהן... איינס... צוויי... דריי... פיער... רוהיג, רוהיג!... פּאָזשאַלעסטווע רוהיג. איהר קענט נאָך איבערפיהרען די גאַנצע פּאָזיציע. הען? אַ מענש זאָל נישט קענען איינזיצען אַביסעל!...

רבונו של עולם, ווען וועט דאָס שוין נעהמען אַ סוף! — טראַכט איך מיר אין האַרצען, וואָרום ריידען איז דאָך נישט שייך: אַז איך וויל נאָר עפענען אַ מויל, גיעט ער זיך אַ חאַפּ זוי אַ אָבגעבריהטער און מיט אַזאַ רציחה, מיט אַזאַ כעס, אַז דער אויבערשטער זאָל שומר ומציל זיין. זיץ איך און שוויינ, און האַלט זיך איין, און הער, ווי עס פּלאַצט אין מיר די גאַל.

אין מיטען איז ער זיך מיישב: מיינע ליפּען זענען צו דיק. איך זאָל זיי אַריינשלעפּען אין זיך. מאַכט — זאָגט ער — זיי דין... דינינקע... אָט, אָט... עדעל, פיין... עס האָט דעם זיעבעטען חן... בענעצט זיי. זיי זענען ביי אייך זעהר פער־טריקענט... בענעצט זיי מיט׳ן צונג... נו, און איצט שטעקט אַרויס דעם צונג. ווינאָוואַט. כ׳מיין: דעם קאָלנער פון קלאַפּע. עס גיעט צו מעהר סטיל... אַ־לאַ רעמבראַנד... נאָר, גלאַוונאָיע, זיך האַלטען פּראָסט, יעכטעסטווענע... יעסטעסטווענע... די אַקסעל אויפ־געהויבען, די האַלז אויסגעצויגען... נישט פינטעלט מיט די אויגען... נישט רעדט. נישט גענעצט, נישט אָטהעמט... וואָס טרייסעלט איהר זיך אַזוי?... ש־ש... רוהיג... איין מינוט... איין מינוטקעלע... קוקט אַהער... אויף מיין פינגער... ש־ש... איך צעהל: איינס... צוויי... דריי... פיער... פינף... זעקס... זיעבען... אַכט...

דאָ האָט מיר מײַן גערולד געפּלאַצט. דער כח הדמ האָט מיר געטהון אַ זעץ אין קאָפּ אַרײַן, איך האָב פערלאָרען דאָס געדולד, דעם שכל, דעם ישוב הדעת מיט הכל בכל, האָב געחאַפּט די מאַשינע און גלײַך איהם איבער'ן קאָפּ: טראַך און טראַך!... דעם קאָפּ איהם צושפּאָלטען, די מאַשינע אויף פּיצלעך צעבראָכען... געװיס, דאָס קען קײנער נישט לײקענען. אָבער איצט װאָס? װאָס טהוט מען איצט, פּאַני אַדװאָקאַט? גיעט אַ עצה.

II.

בײַ'ם דאָקטאָר.

יאָ, יאָ... אַזױ װי איהר זעהט, הערר דאָקטאָר, בין איך קראַנק... איך הער װי די כחות געהען מיר אױס... איך פערגעה װי אַ ליכט... אַך — נאָ... נאָ... איך בין אַלט, געװיס. 78 יאָהר איז נישט קײן קלײניגקײט, אָבער, נישט צו פערזינדיגען, געפּיהלט זיך מעשה מענש, געװען לײַטען גלײַך... אַ תענית, אָבפּאַסטען אַ שבעה-עשר בתמוז'דיגען טאָג, איז בײַ מיר געװען פון די קלײניגקײטען; אַ יום-כפור'דיגען מעת-לעת אָבשטעהן אויף די פיס אין שוהל — פלעגט מיר נישט אָנהױבען צו אַהרען. נאָר דאָ, פון הײַנטיגען חול-המועד פסח אָן, בין איך, לא עליכם, אױס מענש געװאָרען. אַך-לאָ-לאָ... אַראָבגעפאָהרען אַראָב און אַראָב... קױם װאָס איך געה דורך דאָס געסיל אין בית-המדרש אַרײַן... פון טאָג צו טאָג װער איך שװאַכער, קראַנקער... נעהנטער אַהין... אַהין... אַהין...

און זאָגען: דאָס פּסח'דיגעס עסען האָט מיר פערשאַדט — נײַן, אדרבה, פּסח'דיגעס עסען איז מיר דוקא ניחא. און מצה האָב איך גראַדע ליעב. מעהר נישט די „זאַשלעס" אַ ביסעל צושטאָכען; קײן צאָהן אין מױל, נישט פאַר אײַך געדאַכט... אָבער לולא זאת — נישט צו פערזינדיגען... װאָרום אַז איך כאַפּ אַנ'איבעריגען ביסען, װײס איך שױן װאָס און װאו און װען... אָט װײס איך, למשל, אַז זונטאָג בעדאַרף איך שױן נישט עסען,

ווייל דער שבת'דיגער טשאָלענט ליגט נאָך מיר אין מאָגען —
עס איך נישט... מאָנטאָג בין איך מיר שוין ווידער אַ מענש...

ניין, הערר דאָקטאָר, מיין קראַנקהייט נעהמט זיך גאָר
פון אַנ'אַנדער זאַך, גאָר פון אַנ'אַנדער זאַך... איך ווייס, איהר
וועט אפשר לאַכען. ביי אייך אין דאָקטאָריע לערנט מען נישט
פון אַזעלכע חלנת'ן... ביי מיר אָבער איז דאָס קלאָר, קלאָר
ווי דער ליכטיגער טאָג. איך ווייס פון וואַנען דאָס נעהמט זיך
און פון וואַנען דאָס קומט מיר... פון דער פערשאָלטענער פאָ-
טאָגראַפיע, הערר דאָקטאָר... די פאָטאָגראַפיע איז מיין מלאך
המות. יאָ...

וואָס הייסט? פשוט, געווען אין פאָטאָגראַפיע, אַראָבגע-
נומען זיך אויף אַ קאַרטע, געקומען אַהיים און האָב דערפיהלט,
אַז איך בין שוין נישט דאָס... פע... אָבער גאָר נישט דאָס...
פערשאַדט...

— ווי אַזוי פערשאַדט? חע — ע, פאַני דאָקטאָר, איהר
ווילט אַ שכל, ביי אייך איז דאָך אַלץ על פי שכל: אַ כח, אַ
נאַטור-זאַך, אַ מאַגאַנעט, עלעקטרע...

ניין, הערר דאָקטאָר, פאַרהאַן זאַכען, וואָס זענען למעלה
מן השכל. נישט איך און נישט איהר און נישט קיינער פער-
שטעהט עס ניט, אָבער עס איז פאַרהאַן, פאַרהאַן... און עס
שאַדט...

אדרבה. אַז אַלץ איז ביי אייך על פי שכל, טאָ גיט מיר
צופערשטעהן, פאַרוואָס עפּעס אַז אַ מענש שטאַרבט, ווערט זיין
קאַרטע אָבגעבליאַקעוועט, בלייך? האַ? איהר וועט דאָך אין
דעם נישט לייקענען. אַ סימן, אַז דער מענש מיט דער קאַרטע
האָבען אַ שייכות. ווארום אַז עס זאָל נישט זיין קיין שייכות,
וואָלט די קאַרטע נישט בלייך ווערען. משמעות, אַז פון פאָ-
טאָגראַפירען זיך קומט קיין געזונד נישט צו... נו. אדרבה, ער-
קלערט מיר טאַקי אויך מיט'ן שכל, פאַרוואָס איז עפּעס אונ-
זער אַלטער הושע-בער דעם רב'ס ע"ה געשטאָרבען און דוקא
אין דעם זעלבען יאָהר, וואָס ער איז געווען אין פאָטאָגראַפיע?...
געווען אין פאָטאָגראַפיע, אַרונטערגענומען זיך און אין דעם זעל-
בען יאָהר געשטאָרבען... אַך-לאַ-לאַ. איך געדענק, ווי ער,
ע"ה, פאַר דער פטירה האָט מיך צוגערופען און האָט געזאָגט:

ר׳ משה, איבער דער פאָטאָגראַפיע גײה איך פון דער וועלט אַוועק... אָט האָט איהר אײַך קלאָרע דבורים, פּני דאָקטאָר... קלו, קלו, קלו...

געלאָזען זיך אײַנשמועסען פון קינדער... קינדער שטעהען צו... זיי ווילען אַ זכרון... אַ זכר פון אַלטען טאַטען... די תמונה מײַנע ווילען זיי האָבען. ס׳פערשטעהט זיך... אי וואָס די תורה זאָגט: לא תעשה לך כל פסל וכל תמונה? און וואָס אין פיעל הייליגע ספרים ווערט דערמאָנט, אַז עס איז נישט גאָר אַזוי רעכט צו לאָזען זיך אַרונטערנעהמען אויף אַ פאָטאָגראַפיע? און מן הסתם האָבען זיי דאָך געוואוסט וואָס זיי האָבען געזאָגט — ווילען דאָך די קינדער דערפון נישט וויסען און שלעפען דעם אַלטען טאַטען אין פאָטאָגראַפיע אַרײַן... וואָס טענה׳ן זיי? ר׳ יצחק אלחנן, דער רמב״ם, דער ווילנער גאון, ר׳ שניאור זלמן,— זיי האָבען זיך אויך געלאָזען אַרונטערנעהמען אויף פּאָרטרעטען. פּראַים, זיי פערשטעהען גאָר נישט, אַז ר׳ יצחק אלחנן, דעם רמב״ם, דעם ווילנער גאון, ר׳ שניאור זלמן האָט מען נישט אַרונטערגענומען, נאָר אַראָבגעחאַפּט. און צווישען אַרונטערנעהמען און אַראָבחאַפּען איז אַ גרויסע נפקא מינה... איהר וועט דאָך נישט זאָגען, אַז דער ווילנער גאון ז״ל איז געגאַנגען אין פאָטאָגראַפיע אין טלית און תפילין און זיך געהייסען: נאַ, נעהמט מיך אַרונטער, מעשה חוזק... אלא וואָס דען? ער איז געזעסען און געלערנט, האָט מען איהם אַראָבגעחאַפּט; דער אַנדערער איז געגאַנגען אין בית מדרש, האָט מען איהם אַראָבגעחאַפּט; דער דריטער איז געשטאַנען שמונה עשרה, האָט מען איהם אַראָבגעחאַפּט... אָהן זייער וויסען און אָהן זייער הסכמה... און ווער ווייסט, צי דאָס האָט זיי ניט פערשאַדט?... ווער ווייס?...

יאָ, יאָ, הערר דאָקטאָר, אַ סך משולחת׳ן איז פאַרהאַן בײַ דעם רבונו של עולם, האָט ער נאָך בעשאַפען די פאָטאָגראַפיע אַ צוגאָב... צו פערקירצען דעם מענשענס יאָהרען... און אַזוי ווי דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט, האָב איך שטענדיג מורא געהאַט דערפאַר אימת מות... געפיהלט האָב איך, אַז דאָ שטעקט אַ מין קליפה, ר״ל, וואָס ציהט אַרויס דאָס חיות, דעם געזונד, די קליאָק פון די בײַנער... אַז בײַ מיר, הערט איהר, איז דאָס אַלץ

איינם: פאטאגראפירען זיך, א צוואה שרייבען, ודוי זאגען, א מצבה שטעלען, — אלץ איינם און די זעלבע זאך, פון איין און דעם זעלבען סארט... אלץ שמעקט מיט דארטען... דארטען...

שפל... זעהר שפל... איך פיהל איך געה אוים, אוים און אוים... פון טאג צו טאג פעהלט מיר כחות, געזונד... איך וויים גאר נישט, פאני דאקטאר, וואס איהר קענט טהון צו אזא קראנק־הייט... מילא, איהר פערשרייבט א רעצעפט, א רפואה... שרייבט... איהר זענט דאך דעם אויבערשטענס א שליח און ער איז דאך טאקי דער אמת׳ער רופא חולים און דורך אייך וועט ער מיר אפשר צושיקען די רפואה שלמה... אך־כא—קכו... קכו...

פּעטש!...

איז וואָס? איהר וואונדערט זיך, ווער האָט דאָס מיך אַזוי צושלאָגען? וואָס איך בין אַזוי פערבאַנדאַזשירט און אַרומגעבונדען ווי נאָך אַ פּאָגראָם? כ'מיין, גאָר גאָרנישט. דאָס וועט זיי קיינעם נים געשענקט ווערען, איך וועל מיך מיט זיי שוין רעכענען אויף דער וועלט. וואָס דען? פערשווייגען זיי? אָ ניין, דאָס טהו איך ניט, איך בין ניט קיין פערשווייגער. איך בין, ווי איהר זעהט מיך, אַ יוד אַ ספּיצליוועך. בײַ מיר, אַז מען ריהרט מיר אָן מײַן האָנער — איז פּעטש און ווײַטער גאָרנישט! אויף חיים דעם פּאַפּיראָסניק האָב איך שוין אָנגעגעבען אַ פּאַפּיר און שמואל ליאָטע דער געמאַראַנירטער הערינג וועט שוין בײַ מיר אויך גוט פערשוואַרצט ווערען אין די הויכע פלעקער און אָרען דעם הימעלקוקער וועל איך גלאַט געבען פּעטש, פּשוט פּעטש, אַז די אויגען וועלען איהם פליהען פון קאָפּ, זאָל איך נאָר אַביסעל צו-זיך קומען און אַראָבוואַרפען פון זיך דעם גאַנצען כאַלאַמידער באַנדאַזשען מיט די פלאַסטער...

ווען האָט מען מיך צושלאָגען, פרעגט איהר? וואָס הייסט ווען? און וואָס הייסט מען האָט מיך געשלאָגען? און וואו בין איך געוועזן? איך האָב געשוויגען? „אי מאָי קולאַק ביע דוראַק”! וואָרום איך בין, ווי איהר זעהט מיך, אַ יוד אַ כעסן, אַ ספּיטצליוועך און האָב פײַנט פערשווייגען. בײַ מיר, אַז מען טרעט מיר אָן מײַן כבוד, מײַן האָנאָר — איז פּעטש! און ווײַטער גאָרנישט!

דעם בײַל אויפ'ן שטערען ווער האָט מיר געמאַכט? הע, זיך דערמאָנט. דאָס האָב איך געקריגען נאָך דעם אַנדערען טאָג ראש-השנה אין שול, איבער'ן מפטיר.

דעם אַנדערען טאָג ראש-השנה איז מײַן מפטיר, מײַן

חזקה. דאס ווייסט, דאכט זיך, די גאנצע וועלט. אי וואס? מיר האבען א פארך א גבאי, וואס וויל דוקא פערקויפען דעם מפטיר? מען דארף, זאגט ער, די שוהל ארומזעהען; עס געהט צו ווינטער און האלץ דארף מען קויפען, — איז מילא, אז מען דארף, דארף מען. און אז מען פערקויפט. בין איך אויך א קונה. און אז מען באט, באט איך אויך, און שטייג — 10 גילדיין, 15 גילדיין, 20 גילדיין, 40 גילדיין, 50 גילדיין. דאכט זיך גענוג? שא, עמיץ האט שוין אריינגעשמיסען אין א מאה אריין. צוגעבאמקט, צוגעקלאפט, פערקויפט, ווער איז? חיים לאטוטניק! ווער איך אנ׳אויפגעקאכטער און עס צינדט זיך מיר אן דער כח הדם און גיב א זאג צום גבאי: ר׳ טוביה, איהר זענט א פארך! חיים׳קע דער גנב קען מעהר ניט ווי אנבאטען, אבער אז עס קומט צו צאהלען, גיט ער אייך אט א דאס! א סך קאסט איהם די שול? פעטש זענט איהר ווערט, פעטש!... ווערט דאך מסתמא א מהומה. און עס הויבען אן פליהען פעטש און עס פליהען מחזורים איבער די קעפ. חאפט חיים און שלעפט א שטיקעל פארענץ פון בימה, חאפ איך א פיסעל פון א בענקעל. חאפט ער און שלעפט ביי מיר ארויס די פיסעל און גיט מיר איבער׳ן קאפ. א חכם! מיט א הילצערנע פיסעל שלאגען זיך! זיין מזל, אניט וואלט ער זיך פון מיר שוין ניט געגארט! איך וואלט איהם ווייזען ווער איך בין! וואס דען? שווייגען וועל איך? א, ניין! ניט אזא מענש בין איך! איך בין א מענש מיט האנאר, און אז מען ריהרט מיר אן דעם האנאר — איז פעטש, פעטש, און ווייטער גאר נישט!

און אט די באק, וואס איז אנגעשוואלען, און די שטיקעל בארד, וואס פעהלט, דאס איז „נאפליעוואט״. דאס האב איך געחאפט דעם אנדערען טאג סוכות, פון מיין שכן, שלום דעם מיסאנזשניק. מאלט אייך ער האט ביי מיר אויך געחאפט די גוטע פעטש. א פארך קען: פערנעהמען די סוכה טאג אין טאג ביז אין אבענד אריין, און איך מיט מיין „סעמייסטווע״ זאל דארפען הונגערן, הונגערן א גאנצען יום טוב!

וואס בין איך וואס? אנ׳איינגעבעטענער גאסט? דאכט זיך אז אויף דער סוכה האב איך געהארעוועט פונקט ווי דו. און פאר די סכך האב איך בעצאהלט, ניט דו!

איז וואָס זשע טהו איך? דאַווען איך אָב ותיקין און פערנעהם די סוכה און זאָל ער שוין איצט וואַרטען מיט זיין צקר ביז'ן אָבענד אַריין. וואָס=זשע טהוט ער? שיקט ער אַרויס זיין בן יחיד, ער זאָל שפּייען אין סוכה ווען איך זיץ און עס, וואַרפען שטיינער, קלאַפּען אין וואַנט... וואָס=זשע טהו איך? לויף איך מסתמא אַרויס און חאַפּ זיין בן יחיד און דרעה איהם מסתמא גוט אָן פאַר'ן אויער, חאַפּט ער מיר דער ממזר פאַר'ן באָרד און פליקט מיר אויס אַ האַלבע באָרד, לאָז איך איהם אַראָב אַ פּאַטש, איינעם און דעם אַנדערען. דערהערט דאָס זיין טאַטקע, און פליהט אַרויס מיט אַ רציחה און גיט מיר אַ זעץ, מיט'ן קולאַק, אָט דאָ, גלייך אונטער'ן אויער; וויל איך דאָך מסתמא איהם אַראָבלאָזען דעם גוטען פּאַטש, לויפט ער צוריק אין סוכה אַריין, און חאַפּט אַ גאָפּעל און וויל מיך פשוט שטע=כען. אַנדערש ניט, נאָר שטעכען! אַ נס, דער הויף האָט זיך אַריינ=געמישט און מען האָט אונז פערנאַנדערגענומען; זיין טריפה'נער מזל! אַ ניט, וואָלט ער שוין פון מיר געחאַפּט די אמת'ע פּעטש, וואָרום איך בין אַ יוד, דאַרפט איהר וויסען זיין, אַ כעס'ן, אַספּיציליוועך און אַז מען טרעט מיר אָן מיין האָנאָר, איז פּעטש און ווייטער גאָר נישט!

און אָט דעם בלאָהען צייכען אונטער'ן אויג, דאָס האָב איך געקראָגען צו הקפות.

ווי רעכענט איהר? אַ יוד, וואָס האָט „אַ שטאָדט" אין שוהל, און די שוהל קאָסט מיר אָב בלוט און אייטער, טאַקי ווי דעם שענסטען בעל=הבית: הן צו די קערות, הן פאַר עליות, הן אַזוי אַ וואָכער, בעדאַרף איך האָבען אַנ'הקפה צי ניין? מילא אַתה הראית — ווי אַתה הראית, אָבער אַנ'הקפה! ניין! איך וואַרט די ערשטע הקפה, די צווייטע, די דריטע, די פירטע, — עס זידט אין מיר דאָס בלוט, עס קאָכט אין מיר ווי אין אַ קעסעל: מען איז, אַ פּנים, בעלנים אָבצולעגען מיין הקפה אויף מאָרגען פריה. עס כל הנערים. ע=ע! ביי מיר געהען אַזעלכע שטוקעס ניט אָן. איך האָב פיינט שווייגען, וואָרום איך בין, דאַרפט איהר וויסען זיין, אַ יוד מיט האָנאָר, און אַז מען פערטשעפּעט מיר מיין האָנאָר, פליהען שוין פּעטש ווי האָלץ!

ווייטער, אָט אָ דעם סיניאַק אויפ'ן באַק האָב איך געחאַפּט

שמחת תורה ביי טאג... גלאט, מענשען שלאגען זיך מיט פלעקער און מיט העלצער, איבער'ן קאפ. וואס איז מיין קאפ פון שטיין, פון אייזען? מאלט אייך, מיין שוואגעריק האט פון מיר אויך געהאפט דעם אמת'ן פאטש, אז די ציינער זענען איהם פון מויל געפלויגען; אבער גלאט, קומען מיט א חברה קצבים און אנפאלען אויף איינעם!

פארוואס? ווייל איך האב איהם מיט מיין שוועסטער, זיין ווייב, הייסט דאס, ארויסגעזעצט פון אונזער ירושה־שטיבעל, קלייבט ער מיין שוואגעריק, הייסט דאס, אויף מיר הארץ.

שוין יאהרען לאנג, אז מיר סודיען זיך; אלע ווילע, ווי איהר זעהט, געשלעג, פאפירען, משפטים. ס'איז אויף דעם געסיל פרעהליך מיט אונזער ירושה. מסתמא האב איך אויסגעפיהרט, ווארום דער זאקאן איז אויף מיין זייט. דאס וועט אייך אפילו זאגען לוי־יצחק דער אדוואקאט אויך, און אז איהר וועט זעהן די צוואה, וועט איהר אויך זעהן, אז איך בין גערעכט.

בין איך מסתמא געקומען דא פאר יום־טוב מיט דעם „סודעבנעם פריסטאוו” און האב זיי ארויסגעזעצט... נישקשה, פאר דעם פריסטאוו אין די אויגען וועסטו מיר גארנישט טהון, אזאס! וואס דען — שמחת תורה איז ער דאס, מיין שוואגעריק, געקומען אבערעכענען זיך מיט מיר. חכמים, אלע אויף מיר איינעם. זאל ער אקארשט, מיין שוואגעריק, פרובען איינער אליין, וואלט איך איהם שוין געוויזען וואס הייסט שלאגען זיך. ער וואלט געחאפט אזעלכע פעטש, אז פונקען וואלטען געפלויגען, אויף טויט וואלט איך איהם צופאטשט. ווארום אזא מענש בין איך. און אז מען ריהרט מיך אן פליהען שוין פעטש ווי שפענער. און ווייטער גארנישט.

נאר אט דעם רעכטען קלאפ אין נאז האב איך געחאפט היינטיגען שבת בראשית, ווען עס איז אנגעגאנגען די טארגעם פון הכנסת התורה, הוצאת התורה, הגבהה און גלילה, שטעהן מיט'ן „טייטעל” וכדומה.

גארנישט, ס'איז הפקר פעטרישקע געווען, וואס מען האט געוואלט, האט מען געטהון! און וואו בין איך? איך האב עפעס א דעה, צי ניט? נאר אז מענשען שלאגען זיך מיט שטענדערס, איז דאך ניט שייך... נאר גארנישט, איך וועל זיך שוין מיט זיי אלעמען רעכענען, זאל אין נאר א ביסעל צו־זיך קומען. אי־

וואס, מען האט די שוהל פער׳חתמ׳עט? — איז מילא. וועלען מיר זיך טרעפען ערגעץ אנדערש־וואו, איהר וועט נאך זעהן כארא פעטש עס וועלען פליהען; די אמת׳ע, פייערדיגע כפול שמונה׳דיגע פעטש, אז באק־ציינער וועלען טרעשצען! אט וואס!

מאַלינעס.

א טרויעריגע געשיכטע פון גלות־דאטשע.

— אז איך וואלט געקענט פועל'ן ביי דעם רבונו של עולם, וואלט איך איהם געבעטען איין זאך: ער זאל מיך מאכען אויף דער זומערדיגער צייט, בלויז אויף דעם דאטשע־סעזאן, פאר א פרויענצימער. איך וואלט איהם מוחל געווען אלע מיינע מאנס־בילשע פריווילעגיעס: די הקפות, די עליות און ששי און שלישי און אלע תרי"ג מצות מיט דער ברכה „שלא עשני אשה" אינ־איינעם, אבי אויף דעם קורצער צייט ווערען א ווייב און נישט קיין מאן.

אזוי האט מיר אנגעהויבען צו דערצעהלען א יונגער מאן, אוועקזעצענדיג זיך נעבען מיר אין פאיעזד, וואס איז געפאה־רען פון באברויסק צו דער דאטשע דאראגאנאיווע, נאכדעם ווי ער, א פערמאטערטער, א פערשוויצטער, א צוהיצטער האט אפ־געטהעמט, אבגעווישט די גרויסע טראפען שוויים, וואס האבען זיך געקויקעלט פון זיין פנים אויף דער זשילעט, און איז א ביסעל צו־זיך געקומען.

דאס קליין קערבעלע מאלינעס, וואס ער האט געהאלטען אין האנד, האט ער אוועקגעשטעלט ביי דער זייט; דאס הייסט: צווישען מיר און איהם.

איך בין געווען צופריעדען מיט מיין שכן און איבערהויפט מיט די מאלינעס, וואס איז געשטאנען ביי דער זייט.

אין וואגאן איז געווען אזוי ענג, דושנע, שטויביג, אין מויל איז געווען טרוקען, פאסקודנע. און דורשטיג בין איך גע־ווען, פערברענט צו ווערען.

„וועט זיין מיט וואס צו קוויקען זיך א גאנץ וועג" האב איך געטראכט, און געווארפען דורשטיגע בליקען אויף דאס קערבעלע מיט די מאלינעס.

דער יונגער מאַן האָט, ווי עס שײַנט, געהאַט אַ שווערע אָנגעלאָדענע האַרץ; אַ צוריִיצטער, אַ צובײַזטער האָט ער געזוכט פֿאַר וועמען זײַן ביטער האַרץ אויסצוגיסען — און זײַן גורל איז געפֿאַלען אויף מיר.

— קען איך פֿיליײַכט פֿערזוכען אַ מצלינקע? — האָב איך איהם געפֿרעגט.

— אָ, מיט'ן גרעסטען הדרת הכבוד — האָט דער יונגער מאַן געענטפֿערט און ווײַטער אָנגעהויבען צו דערצעהלען מיט האַרץ, מיט אימפּעט, נישט בעמערקענדיג וואָס אַרום איהם טהוט זיך.

— וואָרום אין גוטען מוט — האָט ער געזאָגט — איז דאָך זעהר אַ געשמאַקע זאַך, ווען אַ ווײַב זיצט אויף אַ דאַטשע און דער מאַן דאַרף דיענען „אויף פּאָסילקעס" און אומפּליהען טאָ אַהין טאָ אַהער און שלעפּען פּעקלעך פֿאַר איהר און פֿאַר איהרע שכנים און פֿאַר איהרע שכנים'ס שכנים... וואָרום וואָס אַרט דען איהר? אַי וואָס, דער מאַן אַרבײַט אַ גאַנצען טאָג ווי אַן אָזעל אין שטאָדט און ווערט גוט פֿערשוואַרצט ביז וואַנען ער אַרבײַט אוים די הוצאה אי פֿאַר דיר, אי פֿאַר מיר, אי פֿאַר די קינדער, אי אויסהאַלטען אַ דאַטשע און צאָהלען דירה-געלט אין שטאָדט — מילא, וואָס געהט עס איהר אָן? נאָר פֿונדעסטוועגען, אַז עס געהט נאָך בהדרגה, כשורה, ווײס מען, אַז אַ ווײַב זיצט אויף אַ דאַטשע, דאַרף זיך דער מאַן אײַנשפּאַנען ווי אַן אָקס אין סאָכע און אַקערן די ערד מיט דער נאָז.

ווי איז אָבער דער דין, אַז דעם ווײַב פֿערווילט זיך פּרעגלען וואַרעניעס און דוקא אויפ'ן דאַטשע און דוקא איך זאָל איהר ברענגען מאַלינעס און דוקא פֿון שטאָדט און פֿאַר אײן וועג זאָל איך איהר נאָך ברענגען די פֿאַן מיט דעם טאַזיק מיט דעם דרײַפוס מיט פֿלעשער און גלעזערנע סלאָיעס אויף אַריבערצוגיסען די וואַרעניעס, מיט אַ הילצערנע לעפֿיל אויף אַראָבנעהמען די אויבערשטע, ווי הײסט דאָס דאָרטען, די באַרבעריצע, — דעמאָלט איז דאָך טאַקי רעכט, אַז דו זאָלסט פֿאַלען אין גאַס ווי אַ פֿערד, ווי אַ סקאָטינע, און קײנער וועט אויף דיר קײן רחמנות נישט האָבען, וואָרום ווער הײסט דיר זײַן אַזאַ לעקיש?

כך הוה. מײַן ווײַב פֿערגלוסט זיך צו פּרעגלען מאַלינע וואַרעניעס.

— שמואל, — זאָגט זי צו מיר, — איך וואָלט וועלען, אַז דו זאָלסט מיר ברענגען פֿון שטאָדט אַביסעל מאַלינעס, וועל איך אָבפּרעגלען אַביסעל מאַלינע־וואַרעניעס. דאָ, זאָגט זי, אויפֿ׳ן דאַטשע, איז נישט צו דערקויפֿען זיך, מען חאַפּט פּשוט פֿון די הענד. אַ רענדעל אַ יאַגעדע. גאַנץ דאַטשע פּרעגעלט וואַרעניעס... אַ פֿונט פֿינף מעהל־צוקער איז פֿאַרהאַן בײַ מיר, וועסטו קויפֿען אַ פֿיער פֿונטלעך מאַלינע, וועט עס קלעקען. וועלען מיר אויך פּרעגלען וואַרעניע און זײַן לײַטען גלײַך.

אויף מאָרגען, קוים אָבגעפּטר׳ט מײַן אַרבײַט אין שטאָדט, לאָז איך מיר לויפֿען אויפֿ׳ן מאַרק נאָך מאַלינעס. איך לויף און פֿליה ווי אַ פֿער׳סמ׳טער, וואָרום איך דאַרף דאָך נאָך מיט די מאַלינעס פּאַספּעען צום פּאָיעזד. איך קום צו לויפֿען — שוין נאָכ׳ן מאַרק! נישטאָ, נישט קײַן גוי׳ע, נישט קײַן מאַלינע אויף אַ רפֿואָה. און קומען צו מײַן ווײַב אויפ׳ן דאַטשע אָהן מאַלינעס, אין דער צײַט, ווען די גאַנצע דאַטשע, פֿערברענט זאָל זי ווערען, פּרעגעלט וואַרעניע, — איז דאָך נישט שייך! וואָרום נישט אַזוי די וואַרעניע אַליין איז מײַן ווײַב אויסען, ווי גאָר אַנ׳אַנדער זאַך: וואָרום אַז מײַן ווײַב וועט זיך אַוועקשטעלען אויפֿ׳ן הויף אין איהר טערקישען קאַפּאָט פּרעגלען וואַרעניעס און וועט דאָס מיט׳ן הילצערנעם לעפֿעל אַראָבנעהמען די אויבערשטע, ווי הייסט דאָס דאָרטען, די באַרבעריצע, און דאָס פֿײַער וועט צו־קנאַקען און די בעקלעך וועלען דאָס אַביסעל צעפֿלאַמען, — וועלען דאָך די דאַטשניקעס און דאַטשניצעס אײַננעהמען די כּפּרה! וואָס דען, מײַנט איהר, איז זי אויסען?

לויף איך אַזוי און שטוים זיך אָן אויף אברהמ׳ל בײַלעס פּרוכט־קראָם און דערזעה בײַם שוועל שטעהט אַ קערביל מיט ראָזעווע, גרויסע, ליכטיגע מאַלינעס, עס איז מיר ליכטיג געוואָרען אין די אויגען.

— וויפֿיעל, — פֿרעג איך — איז דאָ פֿאַרהאַן?

— פּונקט פֿיער פֿונט. — ענטפֿערט מיר אברהמ׳ל באָניעס.

— און וויפֿיעל קאָסט אַ פֿונט?

— 12 קאָפּיקעס.

ס׳פֿערשטעהט זיך, אַז איך האָב אַ קאָפּיקע אַראָבגעדונגען. 11 קאָפּיקעס הייסט דאָס. און חאַפּ דאָס קערבעלע מיט די מאַ־

ליִנעס און לויף צום סטאַנציע. דער פּאַיעזד ריהרט זיך, איך
שפּרינג אַריין. אין וואַגאָן איז ענג, קיין נאָדעל נישט אַריינצו-
שטעקען. קוים מיט צרות זיך איינגעמאָסטשעט און טרייסעל זיך,
מען זאָל ח"ו מיינע מאַלינעס נישט צוקוועטשען, עס זאָל קיין
מאַלינקע אויף דער ערד נישט פאַלען, עס זאָל קיין האָר פון
זיי ניט געמינערט ווערען, און איך זאָל קענען קומען מיט מיינע
מאַלינעס בשלום אויפ'ן דאַטשע צו מיין ווייב און קינדער.

— וואו האָט איהר געקריגען אַזעלכע שענע מאַלינעס?—
גיט מיך אַ פרעג אַ פול-געפּאַקטע דאַמע ביי דער זייט מיט אַ
דריי-גאָרענדיגען גיידער. און איידער איך אוספּעע צו ענטפערן,
ליעגען שוין עטליכע מאַלינעס ביי איהר אין מויל און זי פּאַט-
שמאַקעוועט זיך:

— זויערליך, נאָר עס דערקוויקט.

— אַזוי? עס קוויקט? — חאַפּט אונטער אַ צווייטע דאַמע
מיט אַ פּנים ווי אַ ווייקשאַפט מיט רוי פליישׁ און אַ בויך ווי אַ
קעסעל-פויק — העו... דערהער איך נאָר פון אַ זויערקייט מיט אַ
קוויקעניש, ווער איך אוים מענש... אַ נאַרישקייט גאָר, אָט האָב
איך אַנוסטען געדאַרפט זעהן ווי מען האָט אין אַנ'אָרט געגע-
סען געזאַלצענע פיש, בין איך שיער אין חלשות נישט געפאַ-
לען... ביז מען האָט מיר געמוזט געבען אַ שטיקעל, אָט האָב
איך זיך אָט'חיה'ט.

— נישקשה, נעהמט אַ פּאָר. — זאָגט די ערשטע דאַמע צו
איהר און זשעברעוועט אָן אַ פולען הויפען מאַלינעס און דערלאַנגט
איהר. אַ בעלת-צדקה אויף יענעמס, — נישקשה, — זאָגט זי —
דער יונגער מאַן וועט גאָרנישט האָבען דאַגעגען. וואָס זאָגט
איהר, יונגער מאַן?

— אָ, מיט'ן גרעסטען פערגניגען! — ענטפער איך. און אין
הארצען טראַכט איך: הלואי, וואָלט איהר זיך ביידע דערוואָר-
גען, עס זאָל זיך אייך שטעלען אין האַלז דיבאָם, נישט אַהין
נישט אַהער, עס זאָל אייך אַרוים באָקאָם, הלואי!

אין אַ מינוט אַרום האָבען זיך צו מיינע מאַלינעס צוגע-
לאַבוניעט נאָך אַ פּאָר טראָגעדיגע ווייבער און נאָך עפּעס אַ
מאַנסביל און ווידער-אַמאָל אַ ווייבעל, — ווער ווייס, וואָס פאַר

א חורבן עס וואלט פון מיינע מאלינעס געווארען, ווען דער קאנדוקטאר זאל ניט געווען בעצייטענס אויסרופען:

— סטאנציע דאראגאנאווע!

ווי פון א שרפה האב איך זיך געלאזט לויפען צו די דאטשעס. געבראכט די מאלינעס, אוועקגעשטעלט, אבגערוקט זיך אן א זייט, און געווארט אויף מיין ווייבס מבינות, ווי א פערשולדיגטער אויף דעם פראקוראָרס רעדע. נאר געווים וועט זי מיר היינטיגעס מאל מהנא זיין מיט א שמייכעל: א שפאס אזעלכע מאלינעס, אז גאט און לייט מעגען זיך פרעהען, א וואגאן מיט פאסאזשירען האבען זיך געקוויקט...

מיין ווייב האט גענומען א מאלינע, אריינגעלעגט צווישען די ציין, פערקארטשעט א זויערע מינע, אויסגעשפייט און געזאגט:

— נו, זאג-זשע אליין, קען מען זיך אויף דיר פערלאזען? ביזטו נישט קיין אידיאט? וואס האסטו געבראכט, וואס? מען קען דאך דאס אין מויל ניט נעהמען. איך האב דיר געהייסען קויפען מאלינעס צום פרעגלען: פראסטע, קליינע, גוי'שקע, זיסע וואלד-מאלינעס, געהסטו און קויפסט סאד-מאלינעס, א ביסעל ראפע, עסיג, זאלץ-וואסער, און דער שווארצער יאהר ווייס וואס דאס איז! ווער קען זיך דאס אננעהמען צוקער צו פרעגלען אזא סם-המות?! און ווער קען דאס גלאט פרעגלען אזעלכע סאד-מאלינעס, אז דעם ערשטען זאד ווערען זיי צוקראכען און צופאלען ווי קוואטש! סורים-בורים און נישט קיין ווארעניע! אט דאס וואס מען זאגט טאקי: אז אנ'אלוך געהט איבער די קראמען, פרעהען זיך אלע קרעמער.

ווי זאגט איהר? בין איך נישט מחויב צו זיין א בקי אין הלכות ווארעניע-פרעגלעכץ?

איז וואס-זשע בלייבט? ארויסווארפען די מאלינעס אין בלאטע, פאר חזירים? — ניין. עס בלייבט, אז מען דארף נאך 4 פונט צוקער, און דאריבער טאקי מוז איך פערקעהרען די אגלאבליעס און מארש צוריק אין שטאדט אריין, בכדי איך זאל קענען מארגען זיין מיט דעם צוקער צוריק.

— אפשר איז א סברה, דאס איך זאל היינטיגע נאכט איבער-נעכטיגען דא אויפ'ן דאטשע און מארגען פאהרען? עס ברעכען מיר, זאג איך, די ביינער. קוים וואס איך שטעה אויף די פיס.

גיט זיִ, מיין ווייב, אויף מיר אַזאַ קוק, וואָס מען דאַרף זיין אַ בעוויייבטער און האָבען אַזאַ ווייב, וויִ מיינע, אום צו פערשטעהן, וואָס אַזאַ קוק בעדייט. און דער קוק בעדייט, אַז אויב איך וועל היינטיגע נאַכט נעכטיגען איִן שטאָדט און בעסער דאָרטען צוריקטען צוקער אויף מאָרגען, — וועט זיין געזינטער פאַר אונז ביידע. און אַגב, זאָגט זיִ, זאָל איך פאַר איינוועגס פערהאַפּען מיט זיך דיִ פאַן און דעם טאַזיִק איִן וואָס צו פרעגלען דיִ וואַרעניעס און דעם אייזערנעם דרייפוס און פלעשער אַ פּאָר און סלאָיעס גלעזערנע אויף דיִ וואַרעניעס אַריינצוגיסען און דיִ גרויסע היִלצערנע לעפּיל אויף אַראָבצונעהמען דיִ אויבערשטע, וויִ הייסט דאָס דאָרטען — דיִ באַרבעריִצע... איִהר זענט אפשר אַ מבין, וויִ אַזוי מען קען דאָס אַלץ אַריבערפיִהרען איִנאיינעם: אַ פאַן, אַ טאַזיִק, מיִט פלעשער, מיִט סלאָיעס גלעזערנע און מיִט אַן אייזערנעם דרייפוס און מיִט אַ היִלצערנע לעפּיל אויף אַראָבנעהמען דיִ באַרבעריִצע און ועל כולם 4 פונט מעהל-צוקער? נאָר געלויבט דער אויבערשטער. וויִ עס איִז אַריבערגעפּעקעלט דעם גאַנצען טאַראַראַם מיִט דיִ גאַנצע קלאַפּערגעציי אויף דער סטאַנציע דאַראַגאָנאָווע, און לאָז זיך מיר געהן אָנגעלאָדען וויִ אַ ווערעבליוד צו דיִ דאַטשעס, ערשט פלוצלונג — בוך! פאַלט אַרויס דער פּעקעל מעהל-צוקער; עס צורייסט זיך דיִ פאָדעס און עס פּלאַצט דאָס פּאַפּיִר און דאָס גאַנצע מעהל-צוקער צושיִט זיך אויף דער ערד וויִ אַ שפּריִי-רעגען.

ביִטער! איִך וויִל זיך גאָר פאַר מיין ווייב ניִשט ווייזען. אַ כפּרה דער וואַלד מיִט דער דאַטשע, מיִט דאָס אויסרוהען זיִך, מיִט דאָס איִבערנעכטיִגען, מיִט דיִ לופט, און לאָז זיִך מיִר צוריִק מיִט דעם גאַנצען טאַראַראַם אויף זיִך, מיִט דעם פּאַק קלאַפּערגעציי און חאַפּ דעם ערשטען בעסטען צוג, וואָס געהט איִן שטאָדט אַריין, און פאָהר.

אויף מאָרגען בין איִך שוין וויִדער דאָ אויף דער דאַטשע מיִט פריִשע 4 פונט מעהל-צוקער, אָנגעלאָדען מיִט דעם גאַנצען האַראַמיִדער און קלאַפּערגעציי און פאַל אַריין בשלום צו מיין ווייב אויפ'ן דאַטשע אַ פערמאַטערטער, אַ פערשוויִצטער. און חאַפּ נאָך פון מיין ווייב אַן'אָטפּעטשאַטאָק: אויף 2 קיילעכדיִגע מעת-לעת פערפאַלען געוואָרען! וואָס? געדאַרפט קויפען 4 פונטליִך מעהל-צוקער!... נאָר מילא אַ סוף זאָל עס שוין נעהמען, שוין אַלעם דאָ.

די מאַלינעס, די צוקער, די פאַן, דער טאַזיק אין וואָס צו פּרעגלען
און פלעשער און סלאָיעס אין וואָס די וואַרעניעס אַרייַנצוגיסען און
אַ דרייַפוס און אַ גרויסע הילצערנע לעפיל אַראָבצונעהמען די אוי=
בערשטע, ווי הייסט דאָס דאָרטען — די באַרבעריצע... הכלל,
אפשר איז אַ סברה, אַז מען זאָל זיך שוין נעהמען צו די וואַרעניעס?
און מיין ווייַב טהוט זיך אָן אין איהר טערקישען קאַפּאָט און איז זיך
מכין צו דער עבודה, ווי אַ פרומער יוד צום סדר. און איך מאַך מיך
אויך גרייט צו זיין איהר ביי דער האַנד, וואָרום איך ווייס, אַז באַלד
וועט זיך ערשט אָנהויבען אַ גאַנצע סדרה: שמואל, אַהער! שמואל
אַהין! שמואל, דערלאַנג מיר דאָס! שמואל, דערלאַנג מיר יענץ!
נאָר, געלויבט דער אויבערשטער, דאָס גרעסטע העלפט אַרבייט
שוין אָבגעטהון. אַלץ שוין אַריבערגעבראַכט פון שטאָדט. דאַכט
זיך, עס פעהלט קיין זאַך נישט. נאָך אַ שעה, נאָך 2 און די וואַרעניע
וועט שוין זיין פאַרטיג, וועל איך מיך ערשט קענען אויסרוהען, אויך
פערזוכען דעם טעם פון דאַטשע. און מיט אַזעלכע פרעהליכע גע=
דאַנקען און גוטע האָפנונגען לאָז איך מיר אַרויס אויפ'ן הויף צו=
נויפקלייַבען שפענדלעך און אָנשפּאַלטען אַ ביסעל קין און לעג מיר
פונאַנדער אַ פייַער אויף צו פּרעגלען די וואַרעניעס. ערשט איך
דערהער פון שטוב אַרויס קולות: מיין ווייַב שרייַט, שילט, זידעלט.
וואָס איז? זי האָט זיך געחאַפּט: די גאַנצע מאַלינעס זענען ווע=
רימדיג געוואָרען. הימעל, עפען זיך! און אַז די מאַלינע איז ווע=
רימדיג געוואָרען, איז וועמענס חטא, מיינט איהר, איז דאָס? מסתמא
מיינער. וואָרום ביז וואַנען — שרייַט מיין ווייַב — איך קעהר זיך פון
דאַנען אַהער, קענען נישט נור מאַלינעס ווערימדיג ווערען, נאָר
טשוועקעס קענען אָנהויבען בליהען, חזירים קענען זיך אויסלערנען
טאַנצען אַ קאָזאַצקע; נאָכ'ן מלאך=המות דאַרף מען מיך שיקען, אין
דער ערד אַריין מיט'ן קאָפּ מיט די הענד און פיס און לייַב און
לעבען... הכלל, איך האָב געקראָגען וויפיעל אין מיר איז אַריין.
און דער פועל יוצא איז, אַז איך האָב געדאַרפט לויפען צו=
ריק אין שטאָדט אַריין קויפען מאַלינעס.

און אָט איצטער, ווי איהר זעהט, פאָהר איך דאָס צוריק
אויפ'ן דאַטשע. אַ האָפנונג — דאָס לעצטע מאָל שוין... און אָט
דאָס אָ, ווי איהר זעהט, פיהר איך דאָס די מאַלינעס. די מאַלינ —
— — האַ? וואָס איז דאָס? — — — וואו איז דאָס די מאַלינעס

אַהינגעקומען! ? — — מײַנע מאַלינעס וואו איז דאָס אַהינגעקומען?!! — — מײַנע מאַלינעס! מײַנע מאַלינעס! — איהר האָט אופגעגעסען מײַנע מאַלינעס! — —

— בערוהיגט זיך — האָב איך געשטאַמעלט דערשראָקען — גאָט איז מיט אײַך... איך האָב געזעהן... עס שטעהט... האָב איך גענומען צום מויל... איך האָב געמײנט איהר האָט עס געקויפט... אויפ'ן וועג צו קוויקען זיך... איך האָב זיך געקוויקט... פאַסקודנע אין מויל... געקוויקט...

— געקוויקט!? געקוויקט האָט איהר זיך?! געקוילעט האָט איהר מיך! געקוילעט אָהן אַ מעסער!... רוצחים! גזלנים! וואָס האָט איהר צו מיר? ראַזבאָיניקעס! בלוט-זויגערס! מײַנע מאַלינעס! מײַן בלוט!... בלוט!...

זײַנע אויגען זענען געווען פערלאָפען מיט טרעהרען, זײַנע נעזליפער האָבען ברײט געציטערט, פון מויל האָט געשפריצט מיט פיענע און זײַן גאַנצעס פנים האָט אויסגעדריקט ווי מען וואָלט נאָך וואָס פאַר זײַנע אויגען זײַן איינציג קינד אַוועקגעקוילעט און ער זוכט צו נעהמען נקמה... מיט זײַנע טרײַסלענדע הענד האָט ער זיך אָנגעחאַפט אָן מײַנע לאַטצען, געטרײסעלט מיך און געשריגען:

— רוצח! מערדער! וואָס האָסטו געהאַט צו מיר?! מײַנע מאַלינעס! מײַנע מאַלינעס!...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

וואָס איז געווען דער סוף, ווילט איהר וויסען? וואָס זאָל זײַן. אין אַ האַלבע שעה אַרום איז מײַן פאַרשוין שוין ווידער אַמאָל געזעסען אין פאַיעזד, וואָס געהט צוריק אין שטאָדט אַרײַן.

דאָס איז ער געפאָהרען אין שטאָרט קויפען מאַלינעס.

נחת פון א זוהן.

ערצעהלט פון א טאמסקער יודענע, וואס רעדט ארויס זעהר שארף א „ר״.

מסתמא מיר אנגע'חתמ'עט פון גאטען נאך פון ערב שבת הגדה, אז איך זאל האבען דאסאדע היינטיגען יאהר... איהר אויף מיר קוקט, מאלאדאי טשעלאוועק, וואס איך קען ריידען אידעש? — ווען איך נאך געווען א כאלנע — איך נישט געקענט ריידען אידעש. אבער גארנישט... מיר דער שוחט אויסגעלערענט ריידען אידעש גוט... מיין מאן געזעהן, איך קען ריידען אידעש גוט, — ער מיר געקויפט א פאר סערגעס... גרויסע. אזא שטיק גאלד זאל... א משיח קומען...

עך, דאס געווען א מאן!... ניקאלאי מיכיילאוויטש, צארסטווא יעמו נעבעסנאיע... א ניקאליעווסקער סאלדאט... סאר'א פאטשאט געהאט! אי, אי, אי!... איך מיט איהם געגאנגען ראשעשאנע אין שוהל... דעם אנדער טאג מיר געגאנגען... מיר ניט געגאנגען דעם ערשטען טאג — מיר ניט געוואוסט... געקומען אנטאן איוואנאוויטש, אונזער סאסיעד. ער זאגט: ניקאלאי מיכיילאוויטש, ביי אייך היינט פראזדניק, — מיר געגאנגען אין שוהל... א סלאוונער טשעלאוועק געווען מיין מאן... פאר פאקראווע געשטארבען ביז הונדערט און צוואנציג יאהר א גוטער בעטער... איך געקויפט א סוועטשקע... איך געוויינט... געוויינט, מיך איבערגעלאזט א נעסצשאסטנע וודאווא... ניט זינדיגען קעגען גאטען... איך געוואוסט, איך בלייב אויף געהאלטע צרות...

איהר פרעגט, מאלאדאי טשעלאוועק, וואסערע צרות?—פון מיין זוהן וואלאדיא האב איך געהאקטע צרות.... אזוי ניט א פערזינדיגען צו גאטען — א גוטער זוהן... א גאלד... אז איך, אלע השאלע, איין הארע, קראנק געווען — וואספאלעניע ליאבקיך—

ער מיר געהיט ווי די אויג אויפ'ן שווארצאפעל... געלאפען צו דאקטערם... ליעקארסטוועס... טאג ווי נאכט מיך געכאליעט... ביז איך געזונד געווארען. טהייערער מיינער זוהן... בורליאנט... דעם לעבען פון דיר... ראק געלערנט, ראק געזאנימאיעט צאך... א קארטען נישט א שפיל... א בראנפען נישט א טרונק... א שיקסע נישט א לויף... סעם געקאנטשעט גימנאזיע... סעם... דער דירעקטאר איהם געכוואליעט... אי, אי, אי!... זאל מיר גאט אזוי העלפען... איךווארט היינטיגען יאהר, — ער פאסטופאיען אין אוניווערסיטעט,—איך האבען א נחת פון א זוהן... א שטודענט...

איך ווארט און ווארט... ער נישט פאסטופאיעט אין אוניווערסיטעט... איך צו איהם זאג: וואלאדיא, פארוואס דו נישט פאסטופאיעסט אין אוניווערסיטעט? ער זאגט: איך זיי נישט, מאמאשא, א פראוואסלאווער; איך זיי א ייד איך ניט קען פאסטופאיען. איך ניט וויל א שמד'ען זיך... מיינע שונאים'ס אויף לייב און לעבען, נו, טאק וואס? דארף מען טאקי פראפאדאיען? נעמט מען און מען א א שמד צאך—און האדיע!... ווי זאגט איהר, מאלאדאי טשעלאוועק? די נשמה איז וסיא ראוונא ווי א רעטאך — נישט אהין און נישט אהער... רעד צו איהם, רעד צו אנ'ארבעס אויף א וואנד. ער נישט וויל א שמד'ען זיך און האדיע... ניט און ניט... נעסצשאסטנאיא יא זשענשצינא!...

אלע טאווארישצעס סעם גע'שמד'ט צאך... סעם... באריס יעפימאוויטש, יעווגעני סערגעיעוויטש, אננא מיכיילאוונא... דער סעם אינזשינער-טעכנאלאג, דער כעם א ווראטש... נור מיר א נעבאך נישט באשערט צו האבען א נחת פון א זוהן. איך דארף דאס א סטראדאיען!... אך, באזשע מאי, באזשע מאי!...

מיין ברודער, ארקאדי פעטראוויטש, איהם זאגט: וואלאדיא, איך דיר ליעב ווי מיין דושא. דו נאך יונג... דו דארפסט געהן דינען אין וואיענע סלוזשבע. דו בעסער פאסטופיי אין אוניווערסיטעט, — דו נישט דארפען געהן אין סאלדאטען... ביי לייטען א נחת פון קינדער... שמד צאך... מיר האבען א גוטען גאטען, ער דיר און אונז א העלפען... ער, מיין זוהן, אונז הערט ווי א נעכטיגער שניי...

אייגמאל, סעם באלד איבערגערעדט, איך און מיין ברודער ארקאדי פעטראוויטש סעם אייגגערעדט... צוגעשטאנען... איך

געוויינט, געקליאנטשעט: האב ראכמאנע אויף מיר, נעסצשאסטנאיא זשענשצינא. איך דיין איינאיינציגע מאמאשא. וויפיעל איך געסטראדאיעט ביז איך דיר אויסגעהאדעוועט... ער סעם גענומען א איזוואשציק, געפאהרען צום קסיאנדז. ער וויל צום קסיאנדז — זאל זיין צום קסיאנדז... מיין ברודער אויך געפאהרען, אונזער סאסיעד אנדריי גאוורילאוויטש אויך געפאהרען, דער דירעקטאר און דער קרעסטני אטיעץ כאריטאן וואסיליעוויטש — אלע געפאהרען... מיין זוהן, וודרוך, פון געלער הויט, זאך צעוויינט, אראבגעלאזען א טראך מיין ברודער, זיין אייגענעם דיאדקע, איבער מארדע; אויסגערעדט כל שמשים אויף זיין קאפ, אראבגעשפרונגען פון איזוואשציק און א טיאק דא א טיאק...

אך—כא-כא-כא! האספאדי באזשע מאי... ביין נאכט ערשט געקומען אהיים, א סטראשנער... די אויגען רויט... עין הרע קראנק געוואָרען... גערופען דאקטערס... אפטייקען, ראסטראיסטווע... ליעקארסטוועס. איך א מאמאשא, אנ'איינאיינציגע מאמאשא, — מיר וועה דאס הארץ, וואס איך קען טהון?

האט א פעראיבעל נישט, מאלאדאי טשעלאוועק, איך אויף אייך אויסגעגאסען מיין ביטער הארץ. ווי זאגט א פאסלאוויטצע: אנ'אקס האט א לאנגע צונג און... קיינער נישט ווייס וועמען א שוך א קוועטשט. אך—כא-כא-כא...

אַן׳אַלטער בעל־תּפילה.

לאַמשטאַ־איראַם, לאַמשטאַ־איראַם,
לאַמשטאַ־איראַם, לאַמשטאַ־ראַ־אַם...
אײ, איז דאָס „אַ שטעל“ פאַר יעלות!
ממש גאונות, פייער־פלאַם!...

עך, ניטאָ שוין יענע יאָהרען,
שוין נישט דאָס גאָר, וואָס אַמאָל;
נישט די צייטען, נישט די כּחות,
נישט די געמבע, נישט דער קול.

כ׳פלעג אױעקלעגען אַ דאַווגען,
פלעגט שוין זיין די שוהל געפּאַקט.
„בלאַט“ געלייענט, „קלאַוואַטורע“,
אויפ׳ן קאַמערטאָן, מיט טאַקט.

הײנט אַ „זאָלאָ“ איך פלעג זאָגען,
פלעגט דאָך ציטערן די שוהל,
שררות פלעגען קומען הערען,
געגעראַלען, ממש, פול:

די קאַפּעלע ארבייט מעשים:
לאַמשטאַ־איראַם!... ס׳קעהרט די וועלט!
עך, עס איז געוועזן אַ כּבוד,
עך, עס איז געוועזן אַ געלט!

דאָ, אַ שטייגער, זאָגט אַן'אַלטיל:
יעלה, יעלה... סאַמעט־ווייך;
תּחנו—נ־נ־ו, — האַפּט איהם אונטער
אַ סאַפּראַנטשיק קוויטשיג־הויך.

ברומט אַ באַס: אוי, יעלה תּחנו——.
נ־נ־ו— העלפט איהם אַ טענאָר —
תּחנו — נ־נ־ו, אוי, מערב!...
פאַלט אַריין דער גאַנצער כאָר

דאָ זאָג איך אַליין אַ „וואָלעך",
געה אַ „שטייגעריל" מיט טעם:
אוי, אוי, יעלה תּחנו—נ־נ־ו...
ציהט דער כאָר אַ טאָן: טאַ—ראַ—ראַם...

יעלה תּחנו —— קלו־קלו, קלו־קלו...
עפּיס הוסט זיך מיר אַזוי.
ווען איך האָב אַ שטיקעל צוקער,
מאַך איך זיך אַ גלעזיל טהיי.

עך, וואו זענען יענע יאָהרען,
יענע ליעבע אלול־צייט,
ווען איך בין נאָך יונג געוועזען
און געפיהלט זיך אויף אַ לייט.

איך דערמאָן מיך יענע אָוועגדס:
ליכטיג אינ'ם שטיבעל, זיס,
זינגער, געסט און גלאַט זיך שכנים, —
אַ מנינים דריי געוויס.

בעריל־פייפעל, חיים־גאָרגעל,
נאָטע־באַס און לייב־האַמזון,

וואָס ער מאַכט דיר נאָך משיקאַוועך
אַ אַ חזיר, אַ אַ הונד.

היינט ר׳ גרשון־משה־ברוכ׳ס,
וואָס ער איז געוועזען שוין
אין אָדעס, געהערט דעם אָרגעל —
פלעגט ער קומען אויך צוגעהן.

חברה זינגער „קלאַפּען נאָטען״, —
„איצעס סידור״, „פּיצעס גאַנג״,
אָפּערעס פון „קוני־לעמעל״, —
פול די שטיבעל מיט געזאַנג.

און מיין שמואל׳יק — מיין בן־יחיד
אַרבייט מעשים הויך און דין,
אַ סאָפּראַן — אַ קאַנאַרייטשיק;
זינגט מיט תשוקה, האַרץ און זין.

אַי, איז דאָס געווען אַ כלי!
שטאָדט האָט זיך געבענשט מיט איהם;
אויף די קעפּ איז מען געשטאַנען,
ווען ער פלעגט נור „ווייזען שטים״.

בעט ער זיך: אוי, אָם כבנים —
חליפען אַלע אויפ׳ן קול!...
עך, נישטאָ גאָר היינט די זינגער,
נישט די זאַכען, וואָס אַ מאָל.

בצאת ישראל — פלעגט איהר הערען,
ממש ווי דער פּאַיעזד געהט!
כבקרת רועה עדרו —
און איהר הערט: דעם פּאַסטוך׳ס פליוט.

און דער סאמאוואר זידט פרעהליך,
זשומעט, פאלט אריין אין טאן,
און מיין אלטע גיסט אַ יעדען
טהעע (און דוקא זיסען) אן.

איך אליין טרינק „גאגעל־מאגעל״,
אייער קויפט מען אויפ׳ן שאק, —
נישט בחנם האט מיין שטימע
דאן געקלונגען ווי אַ גלאק!

היינט — נישטא שוין יענע יאהרען,
שוין נישט דאס גאר, וואס אמאל,
נישט קיין הארץ און נישט קיין כחות,
אהן אנ׳אטעם, אהן אַ קול.

ווייט אוועק איז שוין מיין שמואל׳יק
לערנען חכמת המוזיק,
אַ „מאקראט״, זאגט מען, געווארען —
נישט געקומען שוין צוריק.

אין סימביר פערשיקט... איך וויים נישט,
וואו־אהין איז זיין געביין;
און מיין אלטע אויך געשטארבען;
בין איך עלענד און אליין.

דאווען איך אצונד אין „מנין״
שחרית, מוסף, אהן אַ כאר, —
זיבען קארבען, אהן דער קערה...
לעב דערמיט אַ גאנצען יאהר!

מילא, וואס־זשע קאן מען העלפען —
לאמשטא־איראם, לאמשטא־ראם!...
כ׳לעבען, גאר אַ גאלדען „שטעלע״,
ממש גאונות, פייער־פלאם!...

ציִהט דער לאָר אַ טאָן: טאַ־איראַם...
גיִעט אַ בײַ־קול זיִך אַ הויב:
יעלה תחנוננו — נ־נ־ו!...
דאָ ברום איִך שוין ווי אַ לײב.

יעלה תחנו־נ־נו — — קלו־קלו...
עך, עס הוסט זיִך מיִר אַזוי;
ויען איִך האָב אַ שטיִקעל צוקער,
מאַך איִך זיִך אַ גלעזיִל טהײ.

פּאָעזיע און גראַמען.

מַשָׂא־טְעאַטֶער.

(נאָך ביאַליק).

און גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי:
שמיעד־אויס אַ האַרץ פון האָלץ און היי,
פיל־אָן דיין קאָפּ מיט מאָך און שטרוי, —
אין יודישען טעאַטער געה...
און זעץ זיך ברייט אַוועקעט דאָרט,
און דוקא אויף אַ פרעמדעס אָרט...
און טאָמער זאָגט מען דיר אַ וואָרט:
דו האָסט פערנומען יענעמס פּלאַץ,
טאָ העט איהם דאָרטען ווי די קאַץ...
און טאָמער ט'יענער זיך באַוועהרען,
און זיך ניט לאָזען, וועלען שטערען,
טאָ האָב קיין מורא, עס וועט ניט שאַטען;
דו מאַך איהם הויך: „אין טאַטענס טאַטען” —
אַזוי, אַז אַלע זאָלען הערען.
און זאָג: „איך האָב דיך אין דער ערד!”
און בלייב זיך זיצען אונגעשטערט...

איך האָב געפאָלגט און בין געגאַנגען.
מיין וועג איז פול געווען מיט קופּעס
פון שאָלעכץ, מיסט און גרי־סקאָרלופּעס...
איך האָב פערנומען ווילדע קלאַנגען:
מיליאָטע! ... הוי ... שוין צייט! ... באַדאַנע!...
אַ קרענק דיר!... בראַוואָ! ביס! ... קורנאָסע!...

וואו ביזטו?!... שאַ!... אוי, שלעפּעטראַנטע!...
מײַן פּוס!... אוי, שטילער!... משה־יאָשקע!...

איך האָב געשפּרײַזט ווי אין אַ שלאַכט
מײַן רוקען פאַר אַ ציעל געמאַכט
פאַר סעמעטשקעס, טאַראַן און ניס
און ביינדלעך פון געהאַקטע פיש,
וואָס האָבען באָמבאַרדירט אַרום
און מיך געמאַכט שיער פאַר אַ מום...

און לאַנג בין איך אַרומגעקראָכען,
און האָב געטהון מיט גבורה שטרײַטען
און מײַנע עלענבױגענס־קנאָכען
געלאָזען פרײַ אין פרעמדע זײַטען. —
איך האָב מײַן פּלאַץ שוין אין דער האַנד;
נאָר מיך בעגעגענט האָט אַ וואַנד!
אוי וועה! אַ וואַנד פון לענד און רוקען,
פון פּלײצעס, היט און אחורים
פערשטעלט האָט מיר צו זעהן און קוקען.
און פינסטער ז'מיר ווי אין מצרים...
איך האָב געבעטען זיך מיט הארץ:
אוי, זעצט זיך, גוואַלד, איהר מאַכט מיר שוואַרץ.
עס שטעהט פאַר מיר אַ שוואַרצע נאַכט.
נאָר מיך בעגעגענט שפּאָט און שאַנד;
מײַן תפילה האָט געהערט „די וואַנד",
און מײַן געבעט איז אויסגעלאַכט...

טאָ ווײַסט, איהר אומגליקליכע, ווײַסט,
איהר ווילט נישט פּיזלגען, וואָס מען הײַסט,
און ווילט נור אין צו־להכעיס געהן, —
טאָ ווײַסט, דער סוף וועט זײַן נישט שעהן:
איך בין קײן לעקיש נישט, געוויס!
איך בין געבענשט פון גאָט מיט פיס.
ווען איהר וועט זיצען, וועל איך שטעהן!

יוען איהר וועט שטעהן, בין איך נאך העכער!
און זענט איהר הויך, בין איך נאך פרעכער!
און קריך ארויף מיר אויפ'ן באנק,
און ציה זיך אויס, וויי איך בין לאנג,
מיט הענד און פיס, מיט האק און פאק.—
איך מוז דאך הערען דאס געזאנג,
און מוז דאך זעהען דעם „ספעקטאק”.

איך האב געזעהן... א, גאט אין הימעל!
פארוואס האסטו מיך ניט פערבלענדט?
פארוואס האסטו דעם קינסטלער-רומעל
ניט אבגעהאקט די פיס און הענד?
פארוואס האט דער אנטרעפרעניאר
און דער אקטיאר און דער פערפאסער,
א, ניט געטרונקען רויע וואסער
אין דעם האליערעדיגען יאהר?
פארוואס איז אט די גאנצע ביהנע,
א, ניט געוועזען אין מעסינע,
ניט גאסטראלירט צומאל אין כינע,
ווען די טשומא געווען איז דארט?...

און גאט האט מיר געזאגט אזוי:
דו מאך א הארץ און וויטער שטעה.
און האב געדולד, ניט פייף, ניט שריי,
און ווער אנשטומט, פערליר קיין ווארט,
און שווייג און זיי א שטומער עדות,
און זעה דעם טעמפעל, קונסט-סאראי,
וואו דיינע ברידער, שוועסטער, זיידעס
און מענער, ווייבער, זיהן און טאטעס
פערוויילען זיך מיט ווילדע שמאטעס,
מיט שמוץ און מיסט און חזירי...
דו זעהסט, וואס שימעל — גאנצע תהומ'ען!
דו הערסט: א טערק זינגט הללויה'ס
און מיט הקפות געהען גוי'עס

און מאַכען גרויס אין מיסט מײַן נאָמען...
אָט איז אַ „גוטער יוד״, וואָס שמד׳ט זיך,
אַ גראַף, אַ גענעראַל, וואָס קראַצט זיך,
אַ רב, וואָס שיסט פון אַ פיסטאָל,
אַ טאָטער דאַוונט מיט כונה,
אַ ציג זינגט: אתה בחרתנו,
און פרײַזט דאָס ליעבע פאָלק ישראל...

קוק ווײַטער, זעהסט דעם פעקעל האָנצען,
כאָריסטען מיט די זשאַבע-שטימען,
מיטווילדע קיקעמאָרע-גרימען,
וואָס קלעפען אונטער אויג די וואָנצען...
מיט קלאָטשע פאות, בערד, וואָס שטעקען
ווי אויסגעקראַכען-קליאַטשע-עקען...
און פרימאַדאָנעס ערשט פון קיך,
און טראַגיקער, וואָס נײַהען שיך,
און זינגען נבול-פה-קופליעטען
מיט טענץ און קונץ-שטיק אומגעלומפערט.
דו זעהסט אָט דאָרט בײַ אַ סוברעטין
אַ ברעג פון מײַטקע איז פערכליומפערט,
אַ הויז בײַם „סטאַר״ איז ניט פערריכט...
צו-וואָס פערשטעלסטו דײַן געזיכט?...

וואָס איז, בן אָדם? טהוסט זיך שעמען?
די שאַנד איז גרויס? עס טהוט דיר קלעמען?
אָ, קוק, ניט לאָז אַראָב די ברעמען.
און קוק, אַהינצו, צום גאַליאָרקע,
דאָרט זיצט אַ טודרוס, שמערקע, שרקה,
טאָ וואָס-זשע איז מיט זײ דער יחוס?
אַ קוק: זײ שפײַען אויף די פליכעס.
און העלפען שרײַען, זינגען, בלאָזען,
און מאַכען ווילדע שטיק און תנועות;
און מיט דעם בײזען טראַגיק לאָזען
זײ זיך אַרײַן גאַר אין אַ שמועס!

אָ, וועה צו זיי, די בעלי-עגלות,
זיי האָבען זיך צובּיטען ראָליעס!...

און גאָט האָט מיר געזאָגט אזוי:
דו געה אין מארק און קויף א נ'איי,
און זעה די איי זאָל זיין ניט פריש,
און שמייס איהר אויף דער ביהנע, שיס,
און גיב אַ פּייף און זאָג דערביי
שטארק הויך, אז אלע זאָלען הערען:
— אזוי זאָלסטו צובראָכען ווערען!...

די פּרעסע און דער זשורנאַליסט.

עס לעבען אין קאַמפּף ביי אונז ציימונגען פיער,
צום עהרע און גליק פון דער אומה.
שרייבט איינע „די פגע", א בריוועל צו מיר,
און מאַלט זיך א מינע א פרומע:

„אדון ליטעראַטאָר! איהר האָט דאָך געהערט
פון יענע הולטאַיקע, מיין שכנה, —
דאָס בלעטעל „די וואַנץ", וועלכע קאָרמעט און נעהרט אונז
מיט זנות און מיט מעשות געמיינע,

טאָ זייט אַזוי גוט, ליעבער הערר ליטעראַט,
און זידעלט אויס מיין קאָנקורענטען,
און נעהמט אויפ'ן צימבעל דאָס־דאָזיגע בלאַט, —
עס זאָל שוין פערזאָגען א צעהנטען..."

בעקומען דאָס בריוועל, — בין איך מיר נישט פויל
און טאַקע אין יענעם טאָג גופא
בעשאַפ איך א מאמר, וואָס נעהמט־אָן א גוויל,
פערטייל שוין די מיאוס'ע חצופה!...

און ווען אויף די צניעות און ליאַרעם און קלאָג
און אַלץ מיט דעם טייערסטען לשון,
און שרייב מיר זיך אונטער: „א נעלטיגער טאָג",
און חאַפּ מיר דערביי א פּאָר גראָשען...

דאן קומט זי, „די וואנץ", ווי א היליגער תם,
אונ שרייבט מיר: „געעהרטער קאלעגע,
איהר האט דאך, א שטייגער, געזעהן, מן הסתם,
מיין שכנה, דאס בלעטעל „די פגע".

איהר לייענט איהר נייע רעקלאמע אדורך,
מען דארף דאך ארויס פון א כלי!
טא זייט אזוי גוט און דערלאנגט איהר א שטורך,—
ארויס זאל איהר, טאקע, די זיילע!

פערגיט איהר אזוי מיט'ן אמת'ן קנאק!
אזוי, אז זי זאל זיך בעגראבען!
מיר צאהלען פער שורה כמעט א פיאטאק!
אויב גוט, וועט איהר מעהרער נאך האבען!...

באלד נעהם איך שוין ווידער די פעגנע אין האנד,
און טייל איין „די פגע" מיט מכות.
און יאמער: „די פרעסע, אוי וועה, איז א שאנד!"—
און חאפ מיר שוין ווידער פיאטאקעס!...

באלד שרייבט מיר „די פגע": „דער נודניק" איז שונד!
היינט פרעמיעס! — נו האט דאס א צורה?
טא זייט אזוי גוט און פערטיילט איהם, דעם הונד!
מיר צאהלען א גילען א שורה!..."

איך מיין, פארוואס נישט? אז א גילען איז מעהר!
מען ווייס מיך, א פנים, צו שאצען.
אט וועל איך צום „נודניק" זיך געבען א קעהר,—
ער וועט זיך שוין האבען צו קראצען!...

און נעהם אויפ'ן בענקעל דעם „נודניק" דעם לץ,
און קאטעוועט, בראק איהם, און האק איהם!
און שרייב מיר זיך אונטער: „ר' שמענדריק בן געץ"—
איך האב מיר שוין ווידער ממתקים!...

באלד קומט מיר א בריעוועל א פיערטער צו געהן
פון סאמע רעדאקציע „די בלאכע״:
„אונז וואונדערט, וואס איהר, אונזער נביא און קרוין,
פערשווייגט זיי, די גאנצע משפחה!

אוי וועה, ווי עס גריבעלט די פרעסע מיט זינד,
מיט ליגענס און זנות און „גורלות״!
א מארק איז די פרעסע געווארען אצינד, —
מען זידעלט זיך ווי בעלי-עגלות.

טא זאגט-זשע ארויס אייער ברענענדעס ווארט,
איהר טארט זיך אצינד נישט בעהאלטען;
מיר גיבען פאר אייער סאטירע אנ׳ארט
אויף אונזערע בלאכישע שפאלטען.

און שרייבט פאר איין וועג, אז דאס אידישע גלאנץ
איז דוקא די מוטהיגע „בלאכע״,
און ווייטער — „די פגע״, „דער נודניק״, „די וואנץ״ —
א וועהטאג צו זייער מערכה!״ ... — .

איך מאך מיר קיין שהיות — די פענע אין האנד,
און גורט-אן די לענדען מיט גבורה!
פערשאב מיר די גאנצענע כנופיה — א בראנד!
און קריג מיר בעצאהלט פון דער שורה.

— — — — — — — — — —

פיער צייטונגען שטעהען ביי אונז אויף דער וואך,
און קעמפפען פאר אמת און יושר —
און איך בין דער נביא, דער קינסטלער פון שפראך
און לעב מיר דערווייל ווי א קיסר!...

אַבּריעף פון דאַטשע.

(נאָך פרוג'ן).

אַוואַלד, אַגוי און זויער=מילך,
אַחזיר און אַקליאַטשע;
אַשטעהלכיל קליין מיט פליגען פיעל —
איך פראַווע, הייסט עס, דאַטשע.

און אַלץ איז שטיל און לאַנגווייליג
קיין פּאָליטיק, קיין נייעסען...
ס'איז היים. איך שוויץ, ווי אין אַבּאָד.
און די קאָמאַרעס בייסען.

פון ציוויליזאַציע — קיין לעק:
קיין צייטונגען, ראָמאַנען,
קיין איליוזיאָן, קיין גראַמאָפאָן,
חאָטש נעהם אַנטלויף פון דאַנען!

טאָ שרייב=זשע מיר, אָ, טרייער פריינד,
דו וועסט מיך פשוט רעטען,
וואָס הערט זיך עפּעס דאָרט ביי אייך?
וואָס שרייבען די גאַזעטען?

צי איז גוטשקאָוו נאָך אויפ'ן פערד?
פילייכט אַנייע פּרי?
איך בין שוין דאָ כמעט אַוואָך —
פיליייכט אַנייע גזירה?

פֿילײַכט אַ גירוש שפּאַנגעל־נײַ?
אַבלבול, אַנ׳אָבלאַווע?
טאָ שרײַב מיר, ברודער, דען איך בין
צו וויסען אַרץ טשיקאַווע.

און די „מזרחים״ הודזשען נאָך?—
דער „ווײַטער״ און דער „נאָהנטער״?
וואָס הודעלט דאָרט דער צעפּיל־קאָפּ?
וואָס וויל ער און וואָס מאָהנט ער?

און וועלכען נײַעם שקר האָט
געבראַכט די „נאָוו. וורעמיא״?
און וועלכע יודישע גאַזעט
האָט צוגעזאָגט אַ פּרעמיע?

פֿילײַכט קומט ערגעץ וואַהלען פֿאָר
און ס׳קאָכט ווי אין אַ קעסעל?
און ס׳שיסט דער יון פֿון אַ ביקס —
און דוקא דורכ׳ן געסעל?

פֿילײַכט אַ נײַ טעאַטער־שפּיעל, —
אַ קונסט־שטיק — סם־המות?
און וועלכע שטערטיל ברענט אַצינד?
און וועלכע קלײַבט נדבות?...

און וועלכע ליטעראַטען יעצט
צודראַפּען זיך די נעזער?
און ווער רופט וועמען: פּאַרך און הונד?
און ווער גיט וועמען בעסער?

הײַנט אין ליטעראַטור־פֿעראײַן
ביזטו דאָך גאָר אַ בקי —
טאָ שרײַב־זשע מיר, וואָס שפּיעלט מען דאָרט?
צי סטוקעלקע, צי אָקע?

וואָס מאַכט דער באָק פון „רבי'נס הויף",
דער העלד פון „שוואַרצען קאָטער"?
פון „שרעקליכע געהיימעניש"
וואָס מאַכט דער פּיִפּערנאָטער?

הכלל, דו שרייַב מיר אוים פון אַלץ,
פון אַלעמען גערייסען.
פון מיר, דייַן טרייַער גוטער פרייַנד,
וואָס וויל פון אַלעם וויסען.

דער פּאָעט.

ליעדער באַקען, האַקען, קנאַקען, —
דאָס איז מיין בערוף;
שירה, ליריע, ימ׳ען, גראַמען —
נאָך דעם גאַרט מיין גוף.

דאָס, וואָס קליינע מענשלעך פּראָסטע
וויסען גישט קיין לעק,
דאָס דערטאַפּ איך, דאָס דערחאַפּ איך,
פּיהל איך און דערשמעק.

זעה איך פּרישע גריבען־דריבען,
קלאַפּט מיר אזש אין מח;
טורקעט, פּורקעט מיר מיין מוזע,
בורטשעט מיר אין בויך.

קוק, די הימלען שימלען, דרימלען —
זאָגען מיר א סוד;
די לבנה — די אַלמנה
געהט זיך דאָרט אין באָד.

כ׳ליעג אין גאָרטען קוממיות —
העך דעם סאָלאָוויי,
און די צאַרטע פינגער דרימבלען,
האַפּען דאָרטען פּליי...

אַך, ווי עדעל מיט'ן ווידעל
ווינקט די ציג צו מיר;
שיט מיט „פּערל" אַ הין־הערל —
ס'איז פֿאַר מיר אַ שיר.

ס'בילט אַ הינטעל, ס'בלאָזט אַ ווינטעל,
מרוקעט וואו אַ קיה, —
עס פֿערלאַפּט מיר אַזש בּיים פּופּעק
פֿון דער פּאָעזי.

אָ, דו זעהסט? די געלע זלאַטע
הענגט פֿונאַנדער גרעט. —
כ'הויב שוין אָן פֿון ליעבּע ניסען. —
כ'בּין דאָך אַ פּאָעט...

נאַטור.

גערווידמעט דאָס רוב יודישע פּאָעטען,
וואָס בעזינגען די נאַטור.

איהר פרעגט: ווער מיך געלערנט האָט
צו זינגען ווי אַ סאָלאָוויי?
איך וועל אייך אויסזאָגען דעם סוד
וו'אַזוי:

מיך האָט די געטליכע נאַטור ערצויגען...
איך האָב דעם זאַפט פון אַ סאָסנעם בלאַט געזויגען,
פון גראָז און היי...

פערוויגט האָט מיך דער טריללער פון אַ זשאַבע,
דער „קוקו״ פון אַ האָן—איבער'ן דאַך געפלויגען...
געקוואָקעט ווי אַנ'עכאָ האָט אַ ראַבע
קוה... און מיך געלערנט אייער לעגען...

און איבער מיר געשיינט האָט די לבנה אין סוף חודש,
בעזילבערט ווי מיט ברינדזע אַ בעשמירטער בלין;
און אויף די גאָלדען־גרינע זאַנגען
זענען קירבעסען געהאַנגען—
געשמעקט מיט קנאָבעל און זאַשמין...

דער מויל־עזעל געפלעכט האָט שטיל
זיין נעסט אין קוקורוזעם;

גענונגען האָט מיר ליִדער פיִעל
דער חזיר אין די לוזשעס...

זיין מיִלדער סנוק האָט מיִך מיִט לוסט
האַלובעט טריי און צאַרט געקוסט,
און מיִר אין אויער שטיִל געוועבט:
„בריו-בריו" — אַ שטיִלען סוד...

און איִבער קוימענס, דעכער-שפּיצען,
טשיִפּענדיִג די גריִנע מיִצען,
האָט דאָרט דעם שמש'ס ציִג געשוועבט,
געשוועבט אויף שול און באָד...

. . . .

איִך האָב פון בלאָטקעלע דעם שטורם-ליִעד פערנומען...
און אין דעם ריִנשטאָק'ס וועלען-ברומען
האָב איִך געהערט דעם רוף צו קאַמפּף און שלאַכט!—

— — — — — — — — — — — —

און אין אַ זומערדיִגע נאַכט
האָט מיִך געוועקט אַ זאַנפטער זשומען-קלאַנג,
וואָס האָט געהודזשעט ווי אַ כשוף-גלאָק, —
דאָס האָט מען ערגעץ אין אַ טאַז — — —
געמעלקט אַ באָק... — — —

דער מאדערנער נביא און דער גראם.

א, ניט מיט טינט שרייב איך, מיט בלוט!...
און מיינע ווערטער זענען שטיקער הארץ.
אין מיינע ביינער ברענט א ווילדער גלוט. —
איך ווער פערברענט פון מענשען־שמארץ!...
און רייסט פון גומען אוים מיין צונג,—
איך ציטער פאר קיין עשאפאט!
פאר קאזעמאטען, שווערדען־קלונג! —
איך בין פראפעט געשיקט פון גאט!!...
און זאל איך הערען שווערע קייטען קלינגען,
וועל איך מיין ליעד, א, פאר דער מענשהייט זינגען!...
איך קען ניט שווייגען, ווען איך פלאם פון צארען!
די וועלט, אוי וועה! זי געהט אין בלוט פערלארען!...
אין שאנד און רויב פערכליאבעט ווערט די מענשהייט...
די מענשהייט... הממ... א גראם... איך דארף א גראם
צו מענשהייט...
די מענשהייט... בענשהייט... גענשהייט... כ׳בין פערלארען;
ניטא קיין גראם, צו אלדע שווארצע יאהרען!...
טא ווארט־זשע... איך וועל מיר אומדרעהען די שורה,
פיליכט בעקומט עס דאן אנ׳אנדער צורה:
די מענשהייט ווערט אין בלוט פערכליאבעט...
פערכליאבעט... שצאבעט... זשאבעט... שקראבעט...
ניט גוט... פיליכט אזוי... למשל:
עס גיסט זיך בלוט אזוי ווי ראסעל!...
די מענשהייט ווערט פון בלוט פערפאטשקעט!...
פערפאטשקעט... קאטשקעט... מאטשקעט... ראטשקעט...

ס'איז צרות! ... שטעהט-זשע! ... אפשר גאָר: פערבלינעט!...
פערבלינעט ... אינעט ... בינעט ... גינעט ...
אַהאַ! ... איך האָב! ... די וועלט איז גוסס! ...
איז גוסס ... רייסעם ... און חרוסת ...
חרוסת גאָר? ... די מענשהייט מיט חרוסת? ...
ווי קומט חרוסת ז'מיטען דרינען?
אוי גוואַלד, אַ גראַם! ... כ'פערליר דעם זינען!
גישטאָ קיין גראַם ... צו אַלדע קלאָגען! ...
כ'מוז מיין נביאות לאָזען ... נישט דערזאָגען ...

פּאַראָדיען.

שניאור.

מַעֲשֵׂי בְרֵאשִׁית.

אַלע נאַכט פלענטשען זיך מיר
מעשות, חלומות און נעכטיגע טעג —
װאָס עס פאַלען אויף פוסטע
פעלדער און װיסטע װעלדער...

נאָט, שאַפונגס־געדאַנק און אַ ביזע װעטשערע.

א.

אין אָנפאַנג האָט גאָט ניט געװאוסט װער עס האָט איהם פערשלײערט.

אַ גרויסער חאָאָס האָט געהערשט, אַ מיש־מאַש, אַ משונה־דיגער קאָפּעדעראַציע, אַ מין געמישעכץ פון מאַשלינקע מיט ברינדזע, אָהן פאַרב, אָהן צייט, אָהן אַ גרעניץ, אָהן אַ ציעל, אָהן געדאַנק, אָהן לייב און לעבען, כּדומה, װי אַ מעשה־בראשית־פּאָעמע.

דאָס איז געװען ניט קיין פינסטערניש, װאָרום פינסטערניש איז אַ קאָנטראַסט צו ליכטיגקייט; עס איז געװען ניט קאַלט, װייל קאַלט איז ניט װאַרעם און װאַרעם איז ניט קאַלט. משמעות עס איז געװען אַזוי — לעבליך; עס איז געװען ניט קלאָר, װייל קלאָר איז ניט משוגע און משוגע איז ניט קלאָר און קלאָר איז ניט שװאַרץ און שװאַרץ איז אַ סאָיוזניק און אַ סאָיוזניק איז שכּור און שכּור איז ניט ניכטער...

הכּלל, עס איז געוועזען — זאָל איך אַזוי וויסען פון בײז, אויב איך ווײס וואָס עס איז געוועזען.

ב.

און גאָט האָט געשלאָפען.

נײן, ניט געשלאָפען האָט ער! אַז מען שלאָפט, חלומ׳ט מען, און גאָט האָט ניט גע׳חלומ׳ט; אַז מען שלאָפט, כראָפּעט מען, און גאָט האָט ניט געכראָפּעט; און מאַלע וואָס נאָך מען טהוט אין שלאָף, און גאָט האָט עס ניט געטהון.

טאָ וואָס־זשע פּאָרט האָט גאָט געטהון? — גאָרנישט.

און אַז עס איז ניטאָ וואָס צו טהון, ערוועקט זיך אַ טעמפּע לײַדענשאַפט צו שאַפען פּאָעמעס, אַ מוטנע בענקעניש און אַ פלעגמאַטישעניש פון עפּעס אונבעוואוסטעס, אונפערשטענדליכעס, אונבעמערקליכעס, פאַנטאַסטישעס און באָבע־מעשות פון ששת ימי בראשית אָן...

ג.

און עס האָט זיך געשאַפט אַ שאַפּעכץ.

אומגעלומפּערטע ברעקלעך, שטיקלעך, פּיצלעך משוגעת׳ן און ווערטער האָבען זיך געטראָגען, געשוואומען, געפלויגען הענדום־פּענדום —

— צו וואָ־אָם?! — האָבען די כאַאָסען געהאָלדערט.

— מען פרעגט צו ווען?! — האָבען די אײביגקײטען געפּירכעט.

— האָפּ־טשיק־טשאַק! — האָט דער שאַפונגס־געדאַנק געהירזשעט.

נאָר קײן בעדײַטונג האָט קײנער ניט געוואוסט; אַפילו גאָט אַלײן, וואָס קײן סוד איז איהם ניט צו שווער, האָט אויך ניט געוואוסט, וואָס אַזוינס איז בעהאַלטען אין דעם מוטנעם פערוואָלקענטנעם „האָפּ־טשיק־טשאַק״; אַפילו שלמה המלך, וואָס האָט געוואוסט, וואָס אַלע חיות, עופות, שרצים און דעקאַדענטען רעדען, — וואָלט אויך ניט פערשטאַנען מאי דקאמרי רעבעצין.

ד.

און דער שפּוּנגס־געדאַנק איז געלאָפֿען, געלאָפֿען איבער װיסטע פֿעלדער און פּוסטע װעלדער, דאָרטען, װאו עס ענדיגען זיך אַלע ציפֿערען, לאָגיק, צײַט, אָרט און שכל הישר... ער איז געלאָפֿען און געמאַכט אַהין און אַהער, אַרום און אַרום, איבער זיך און אונטער זיך.

— לאַ — שטאַ — די — רײַ — לאָם! — האָבען די חאַאָס־אָבגרונדען געבורטשעט װי פֿון בויך אַרויס.

— קודער — מודער — פֿודער! — האָבען געזאַאיקעט די פֿערבאָרגענע תהום׳ען.

— קאַזאַ—טשינאַ—באָם! — האָבען מיליאַרדען װעלטען אָבגעקלונגען.

— דאַוואַי פּאַראָם! — האָט גאָט אַלײן געמאַכט „אַ װיצעקו".

ה.

און די שפּוּנגס־פֿאַנטאַזיע איז געלאָפֿען. װי אַ סקאָראָ־כאָד איז זי געלאָפֿען, װי אַ פּאָזשאַרניק אויף אַ שרפֿה, װי אַ גאָראָדאָוואָי נאָך אַ גנב. און אײביגקײַטען האָבען איהר בײַ די פּאָלעס געכאַפּט, און פּוסטקײַטען האָבען איהר זאַלץ אויפ׳ן עק געשאָטען, און זי איז אַלץ געלאָפֿען, פּאָבריקעװעט, געהירזשעט, געמאַכט קאָזעלקעס און געהירזשעט:

— איך בין!...

— דו ביזט! — האָבען װעלטען אונטערגעכאַפּט

— װאָס בין איך?

— אַ גרויסער! — האָט דער מיש־מאַש געהילכט.

— אָ, יע, איך בין גרויס, אַלמעכטיג און לשער! פֿון כאַאָסען מאַך איך פּאָטראַוועס; מיט גאָט בין איך אַ פּאַני בראַט! מיט אײַ־ביגקײַטען בין איך חבר־לאַפּ! אָבגרונדען זענען מײַנע לײַבליכע חברים!... איך שאַף, און טהו, און מאַך, און לויף גאַלאָפּ, און קלאַפּ, און פּײַף. ... געהט אַ גאַנג —

און רוף מיך קנאַק־ניסעל!

מאָמענט־פאָטאָגראַפיעס.

(נאָך מ. ספּעקטאָר).

א כאַראַקטעריסטיק פון שריפטשטעלער.

ח. נ. ביאַליק.

פריהער פון אַלץ מוזט איהר וויסען זיין, אַז דער בע־ריהמטער פּאָעט ביאַליק איז אַ בלאָנדין און נישט קיין ברונעט.

ווען איהר זאָלט ביי מיר, למשל, פרעגען, וואָס איז ביאַליק? וואָלט איך גלייך געענטפערט, אַז ביאַליק איז אַ שרייבער! מען שמועסט זאָגאַר, אַז ער שרייבט העברעאיש אויך. נאָר ס'אַ ליגען.

אַלס הייסער יוד און נאַציאָנאַליסט טרינקט ביאַליק נור וויסאָצקי'ס טהיי 25 קאָפּיקעס אַ־ן אַכטעל. ס'איז מעגליך, אַז נור דעם דאָזיגען טהיי האָבען מיר צו פערדאַנקען, וואָס די שאַפונג פון ח. נ. ביאַליק איז דורכגעדרונגען מיט אַזאַ טיעפען נאַציאָ־נאַליסטישען גייסט.

מענדעלי מוכר־ספרים.

צוערשט שרייבט ער אָן אַ שורה, דערנאָך נאָך אַ שורה, דערנאָך אַ דריטע שורה, אַ פערטע, אַ פינפטע — אַזוי כסדר, ביז עס ווערט אַ ווערק.

אַזוי איז געווען אין זיין יוגענד און אַזוי איז אויך איצטער.

אום צו וויזען, אויף וויפיעל אונזער זיידע איז יודישליך און פאָלקסטימליך אין זיין שאַפען, איז גענוג אויפמערקזאַם צו

מאָלען, אַז ער שרײַבט דורכאויס פֿון רעכטס אויף לינקס און דערמיט צײַכענט ער זיך אויס פֿון אַלע גוי'ישע שריפֿט־שטעלער.

און אַזוי ווי ער שרײַבט — פֿון רעכטס אויף לינקס, אַזוי מוזט איהר אויך זײַנע ווערק לעזען — פֿון רעכטס אויף לינקס. אָט דאָס הייסט בעהערשען דעם לעזער, אַז דער לעזער זאָל זײַן אונטערגעוואָרפֿען דעם ווילען פֿון מחבר.

אחד־העם.

אַמאָל איז ער געווען יונגער, היינט איז ער שוין עלטער.

שרײַבען שרײַבט ער זעהר זעלטען. דאָס איז דערפֿאַר, ווײַל אום עפּעס אָנצושרײַבען איז איהם וועניג צו האָבען אַפּען און טינט, ער מוז אויך האָבען פּאַפּיר.

אחד העם איז זעהר ערנסט און עהרליך צו זיך און צו אַלעמען; איבערהויפּט — צו דער טראַמוויי־קאָמפּאַניע. ווען, למשל, דער קאָנדוקטאָר זאָל פֿערגעסען צו נעהמען בײַ איהם דעם צעהנער, וועט ער דעם קאָנדוקטאָר אַליין דערמאָנען און דער־לאַנגען איהם וואָס איהם קומט.

אום די כאַראַקטעריסטיק פֿון דיס גרויסען נאַציאָנאַלען פֿילאָזאָף זאָל זײַן פֿאָלקאָם, מוז איך בעמערקען, אַז אחד העם האָט קיינמאָל נישט געטראָגען קיין פּאַפּירענע קראַגענס.

יעקב דינעזאָהן.

יעקב דינעזאָהן איז איינער פֿון די שריפֿטשטעלער, וואָס איידער זיי געבען־אַוועק אַ ווערק צום דרוקען מוזען זיי דאָס ווערק פֿריהער אויפֿשרײַבען.

ווען דינעזאָהן זעצט זיך שרײַבען, נעהמט ער די פֿעדער אין האַנד, דערנאָך טונקט ער זי אײַן אין אַ טינטער מיט טינט, און אויב אין טינטער איז קיין טינט נישטאָ — שרײַבט זיך בײַ איהם נישט.

אַזאַ טבע האָט ער.

און מערקווירדיגער פֿון אַלץ איז דאָס, וואָס ווען ער שרײַבט

מוז ער זיצען אויפ'ן שמוהל און שרייבען אויפ'ן טיש, און נישט פערקעהרט.

מיט דער שוויגער לעבט ער בשלום.

ווי אזוי איך אליין שרייב.

זעצען זיך א הונגעריגער שרייבען — דאס איז ביי מיר ניט שייך... צוערשט מוז איך אבעסען און דוקא מיט אפעטיט, ווארום אז מען האט נישט קיין אפעטיט, איז מען א חולה מסוכן, א קראנקער מענש, א גוסס...

א מאדנע טבע האב איך, אז ווען איך עס אב, ווער איך אזוי ווי פרעהליכער... און די שטימונג ווערט ביי מיר א גע־הויבענע און דאס גיט שטענדיג צו מיינע ווערק דעם אמת'ן הומאריסטישען טאן.

קאוועגעס האב איך ליעב פון מאלאראסיע.

הײַאוואַטהאַ.

אַנ׳אינדיאַנישע פאָעמע איבערזעצט פון ענגליש-אינדיאַניש אויף טערקיש-האָטענטאָטיש מיט יודישע בוכשטאַבען דורך יהואָש.

פראָלאָג.

כוּנ׳ם לאַנד פון די אַבּזשיבּוויַים
מיעוועסהענטע און דעקאָטהאַם,
אויף די פּרײַרי-בערג, די רויטע,
בּײַ דעם טהאָל פון טעוועסענטהע
איז געשטאַנען מאָדזשיקיוויס,
אָנגעטהון אין וואָמפּאָם-גאַרטעל,
פעל פון רענטהירען און בערען,
פּיפּערנאָטערס, אָקון, ראַק-פיש,
גיזים, וועווערקע און סאַהווע,
הערמעלין און באָברע-פעלצען
און אָנגעפילט די שלום-לולקע
פון אַ גרויסען אַטער-בײַטעל
מיט טיטון פון דרום-לענדער
דורכגעמישט מיט ווערבע-שאָלעכץ
און גערויכערט און געזונגען
הויך דאָס ליעד פון הײַאוואַטהאַ.

דאָס געיעג אויף פּאָק-פּאָק-קיוויס.

כעם געפיהלט האָט הײַאוואַטהאַ
אויף דעם חיטרען פּאָק-פּאָק-קיוויס
פאַר דער טערקיש-איבערזעצונג,

וואס ער האט איהם צוקאליעטשעט,
א, דאס ליעד פון הייאוואטהא,
און געכאפט האט ער מיט כיטראסט
אלע שווערע ווערטער־פלעקער
און צושפאלטען איהם דעם מוח
און גערופען: דו פארטאטשי
ווייס, אז איך בין הייאוואטהא!

אינטערוויו.

פון ראובן ברייגין.

ביי איבסענ׳ען.

אַרויסגעהענדיג פון וואַגאָן צווייטער קלאַס (אַז איך פאָהר, פאָהר איך נור צווייטער קלאַס), האָב איך גענומען אַ קאַרעטע און געלאָזען זיך פאָהרען.

די צוויי פערד (אַז איך פאָהר, פאָהר איך נור אויף אַ פּאַר פערד) איינגעשפּאַנט אין אַ וועגעל אויף פיער קיילעכדיגע רעדער האָבען מיך געפיהרט אין דער ריכטונג וואו עס וואוינט דער גרויסער פילאָזאָף, שריפטשטעלער, דענקער און פּסיכאָלאָג פון דער לעצטער צייט.

פאַר מיינע אויגען האָט געשוועבט די ברייטע פּלייצע פון איזוואָשציק מיט דעם נומער 8789. אַ גרויסער נומער — האָב איך געטראַכט — זענען דאָ אַזוי פיעל איזוואָשציקעס? — איך בין געוואָרען פילאָזאָפיש געשטימט.

— איז עפּעס טהייער האָבער? — האָב איך געפרעגט דעם איזוואָזשציק.

— טהייער — האָט ער געענטפערט.

איך האָב גלייך אַרויסגענומען מיין לעדערנעם טאַשען-ביכעל און פערצייכענט דעם טיעפזיניגען, שאַרפען, נאַאיווען און אָפּען-הערציגען ענטפער פון אַן אמת׳ען פאָלקס-קינד.

אָט זענען מיר שוין ביי׳ם גאַניק.

איך נעהם אַרויס אַ הויפען גילדענע מטבעות און דערלאַנג איהם — זיבען קופּערנע צעהנערם.

— וואָס פערלאַנגט איהר? — האָט דער גרויסער דיכטער

געפרעגט, אפשטעלענדיג מיך אויפ'ן שוועל פון צימער...

איך האב זיך א נייג געטהון און געענטפערט:

איך: דאס יודישע פאלק, גאנץ רוסלאנד, די פרעסע, די גאנצע וועלט ווארט מיט אונגעדולד אויף מיין אינטערוויו מיט אייך. איך האב שוין געזעהן די גרעסטע גדולים פון היינטיגער צייט. מיט ווילהעלם דעם צווייטען בין איך אין איין טעאטער געזעסען, פאר קאאוטסקי'ן האב איך די היטעל אראבגענומען, סטרינדבערג'ן האב איך אמאל אויף א מאזאל ארויפגעטרעטען. פיעלע האבען געהאט די עהרע פון מיר אינטערוויואירט צו ווערען און מיט מיר אינאיינעם פאטאגראפירט צו זיין.

ער שווייגט.

איך: איך בין מיר זיך שטענדיג נוהג אין א אינטערוויו ארויסצוזאגען און טיילען זיך מיט מיינע מיינונגען, איבערצייגונגען, עמפפינדונגען און געשמעקע איבער ליטעראטור, קונסט, פאעזי און שענהייט... מיט מיינע געשפרעכען האב איך זייער נשמה בעוועגט, זייער הארץ גערירט, זייער גייסט געפרולפערט און זייערע געדאנקען רעוואלוציאניזירט, זייערע געפיהלען סימפאטיען און אנטיפאטיען געשמידעט.

ער שווייגט.

איך: זאגט מיר, איך בעט אייך, האט איהר ווען געפלויגען אויף אנ'אעראפלאן?

ער שווייגט.

איך: האט איהר ליעב געפרוירענע פעטשא?

ער שווייגט.

און נאך און נאך האב איך גערעדט און ער האט געשוויגען מיט הארץ, מיט זין, מיט טעמפעראמענט און אזוי אינטערעסאנט, אזוי אינטערעסאנט... ער האט געווארפען אונרוהיגע בליקען, דאס אויף מיר, דאס אויף דער טהיר, קענטיג מורא-האבענדיג איך זאל ניט אוועקגעהן און איבערלאזען איהם אין רעכטען מיטען.

אמענדע האט דער גרויסער דיכטער מיך איבערגעשלאגען און א פרעג געטהון:

— איך פרעג אייך, וואס דרעהט איהר מיר א ספאדעק, וואס?

און די טהיר האט זיך פערקלאפט פאר מיין נאז.

זיינע פאר הארציגע ווערטער האבען מיך געפאנגען. איך מוז אויף איהם נאך אמאל אקוק טהון. עס מעג מיר קאסטען מי יודע וויפיעל... אהא!... איך האב שוין!... אט אין דעם שליסעל=לאך!...

און מיט איין אויגעל האב איך אריינגעקוקט.

דער שעפפער פון „נארא" איז אומגעגאנגען צוטראגען איבער'ן צימער און האסטיג געשפיגט. געווען, קענטיג, אין טיעפע מחשבות פערטיעפט. זיין ליכטיגער שטערען האט זיך געקנייטשט אונטער דעם לאסט פון ריזיגע געדאנקען. ווער ווייס, וואס פאר א פראבלעמען עס האבען זיך געוועבט אין דיזען געניאלען מוח.

ענדליך האב איך דורכ'ן שליסעל=לאך דערהערט זיין געטליכע שטימע:

— האנסען! — האט ער זיך צו זיין לאקיי געווענדט — גיב קארשט אכטונג אין קארידאר, אויף די מאנטלען!

מיט גרויס בעגייסטערונג האב איך זיך געלאזען פון די טרעפ אראב.

— — — — — — — — — — — — — — —

און קיינמאל, קיינמאל וועל איך ניט פערגעסען די הערליכע מינוטען, וואס איך האב פערבראכט מיט דעם גרויסע-שריפטשטעלער און דראמאטורג. זיינע איינפאכע הארציגע ווערטער זענען ווי א פריהלינג=רעגען געפאלען אויף מיין הארץ, וואס דורשט נאך בילדונג, קולטור און אינטערוויו'ס.

װיסענשאַפטליכעס.

ציבעלע.

(אַ קאַפּיטעל פּאָפּולערע װיסענשאַפט, נאָך ב. פײַגענבוים).

די פילאָלאָגיע.

ציבעלע הײסט אויף רוסיש ציבוליאַ, אויף פּויליש — פשעציבוליאַגאָ, אויף פראַנצויזיש — ציבוליאַן, אויף דײַטש — צאַבאַליאַ, אויף איטאַליעניש — ציבוליאַטאָ, אויף לאַטײַניש — ציבוליראַטוס, אויף היספּאַניש — ציבוליקאַדאַראָ, אויף כינעזיש — ציבו-לי-כו-שינ-שאַן, אויף האָטענטאָטיש — ציבולי-דו-דו, אויף בושמעניש — ציבולידריפּאָ, אויף אַ־אַמיש — ציבעלותאָ, אויף ציגײַנער-לשון — ציבעלעקוטשע-מעטשאַ...

די װיסענשאַפט.

ציבעלע איז אַ מין סאָרט געװיקס — זאָגען די פראַנצויזישע געלעהרטע — װאָס װאַקסט פון דער ערד און דוקא אין זומער. און דוקא אין אַ גאָרטען, װאָס האָט אַ געפּלאָטענעם פּלויט. און טאָמער האָט דער גאָרטען קײן געפּלאָטענעם פּלויט, װאַקסט עס אָהן דעם אויך. די דײַטשע געלעהרטע זענען מיט זײ מסכים. עס װאַקסט אין אַלערלײ גרויס. אַ גרויסע ציבעלע הײסט: ציבעלע. אַ קלײנע ציבעלע הײסט: ציבעלקע. און נאָך אַ קלענערע הײסט: ציבולקעלע. און נאָך אַ קלענערע הײסט: קלײנינקע אָדער מאָנטשינקע ציבולקעלע.

די נוצען.

עסען עסט מען ציבעלע מיט רעטאַך, מיט שמאַלץ, מיט אייער, מיט אוגערקעס און מיט לעבערלעך. נאָר אַז מען וויל, קען מען די אַלע זאַכען עסען אָהן ציבעלע.

געשמאַק איז ציבעלע ניט ווי אַנאַנאַס, למשל, און דער ריח פון אַ ציבעלע איז ניט ווי דער ריח פון אַפּעלסינען, אָדער אתרוגים, פונדעסטוועגען עסען דאָס יודען צו די סדרים, נאָר אונטער אַן אַנדערען נאָמען: „פּעטרישקע״. זיי שניידען דאָס טאָלערווייס און טונקען איז זאַלץ-וואַסער און מאַכען דערביי ניט „שהחינו״, ווי למשל אום ראש-השנה צו די וויינטרויבען.

פילאָזאָפיע און מעטאַפיזיק.

אַ מאָדנע פערבאָרגענע קראַפט פערמאָגט אַ ציבעלע דערמיט, וואָס זי רופט-אַרויס מענשליכע טרעהרען. דיזע ערשיינונג איז נאָך ביז צו היינטיגען טאָג איינע פון די גרעסטע און טיעפסטע נאַטור-סודות, וואָס דער מענשליכער פערשטאַנד איז ניט ביכולת צו בעגרייפען. דער כעמישער אַנאַליז האָט בעוויזען, אַז די טרעהרען, וואָס אַ ציבעלע רופט אַרויס, און די טרעהרען פון אַ פרוי, ווען זי פערלאַנגט אַ נייעם הוט, און די טרעהרען, וואָס ווערען אַרויסגערופען ביי אונזערען אַ טראַגי-קאָמישען פורים-שפּיעל, — זענען פון איין און דעמזעלבען סאָרט און דעריבער רופט מען זיי אַלע — ציבעלע-טרעהרען.

דאס געלעכטער.

(א וויסענשאפטליכע אבהאנדלונג געהאלטען פון ד"ר מוקדוני וויגען "זעקס און דרייסיג-ערליי סארטען געלעכטער").

מיין היינטיגע לעקציע וועט זיין — א געלעכטער. דאס קען איך אייך פערזיכערן. און אפשר וועט מיין לעקציע זיין — אנ'אומעט... ווער ווייס? נאר איך וועל מיך אבער זעהן שטרענג האלטען אין די ראמקעס פון געלעכטער.

די קלאסיפיקאציע פון געלעכטער איז איינע פון די שווערסטע און קלאציגסטע אויפגאבען ביי אלע געלעהרטע, דאך זענען אלע מסכים, אז דאס הויפט-טיילונג פון געלעכטער איז אויף זייט-געלעכטער און בויך-געלעכטער, ד. ה. אזא גע-לעכטער, וואס קומט פון זייט, און א געלעכטער, וואס קומט פון בויך. און דאריבער זאגען אנדערע: "געבליבען אהן זייטען לאכענדיג" און אנדערע: "געבליבען אהן א בויך לאכענדיג".

ווייטער ווערט דאס געלעכטער איינגעטיילט אין פאלגענדע קאטעגאריען:

1) ארכעאלאגישער אדער היסטארישער געלעכטער ("איך לאך פון דיין באבען").

2) פיזיאלאגישער געלעכטער ("א געלעכטער אן א זייט").

3) אנאטאמישער געלעכטער ("א געלעכטער דיר אין פופיק").

4) זאאלאגישער געלעכטער ("לאכען מיט יאסצשערקעס").

5) מינעראלאגישער געלעכטער ("לאכען מיט קרעמע-ניש".

דאס זענען אלץ פיזישע אדער מאטעריאליסטישע געלעכ-טערס. פאראן אבער א העכערער סארט געלעכטער, ווען למשל

מען קיצעלט איִן פּיאַטע. דאָס איִז שוין אַ גײַסטיִגער, אַ איִדיאַ־ליִסטיִשער געלעכטער.

קומען קומט דאָס געלעכטער (לויט מאָנטעגאַץ און ספּענ־סער) פון אונערוואַרטונג. אַזוי, למשל, ווען איִך זאָל יעצט איִן מיִטען מײַן דרשה חאַפּען די אַפּאָפּליעקסיע אָדער איִך זאָל אַנשטומט ווערען, וואָלט געוואָרען אַ געלעכטער. אַזאַ געלעכטער קומט פון שמחה... נאָר דאָס איִז שוין אָבער אַ גראָבער גע־לעכטער, אַ קלאָציִגער געלעכטער, און אַזאַ געלעכטער רופט מען „געליִענדער״... אָדער מיִט בלוט זאָלט איִהר לאַכען...